

Självständigt arbete 15 hp

”Kan vi inte kolla på film?”

*Filmens plats och betydelse i svenskundervisningen
i gymnasieskolan*

Författare: Mia Hanzén

Handledare: Sofia Ask

Examinator: Gunilla Byrman

Termin: HT18

Ämne: Svenska med didaktisk
inriktning

Nivå: Avancerad

Kurskod: 4SV03E

Abstract

The purpose of this project is to survey the attitudes towards using film in the subject of Swedish among teachers and students in some upper secondary schools in Sweden. The investigation is based on two surveys answered by teachers of the subject of Swedish, and by students in their second last and last year of upper secondary school. The results show that there is a positive attitude towards using film as a didactic tool among both teachers and students. The teachers' main purposes of using film are to illustrate a literary epoch and to use films as basis for discussions about different subjects. The students experience learning in a more interesting and motivating way than using only traditional teaching like reading novels. The study also shows a lack in teaching about literacy, critical literacy and media literacy with the help of film. However, the conclusion is that film play an important part and have a place in teaching the subject of Swedish.

Nyckelord

svenskämnet, svenskundervisning, ämnesuppfattning, ämnessyn, didaktik, film, medialisering, digitalisering, literacy

Innehåll

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställningar	2
1.2 Uppsatsens disposition	2
2 Bakgrund	2
2.1 Film i svenskämnet ur ett läroplanshistoriskt perspektiv	3
2.2 Skriftkultur och mediekultur – text på olika sätt	6
2.3 Kompetenser i ett medialt samhälle.....	7
2.4 Film och andra medier i svenskundervisningen	9
3 Teori	10
3.1 Svenskämnesuppfattningar	11
3.2 Ämnesdidaktiska kunskaper	12
3.3 Tolkning av styrdokument.....	13
4 Metod och material	14
4.1 Material – omfång och urval	14
4.2 Avgränsningar	14
4.3 Genomförande	15
4.4 Etiska överväganden.....	16
4.5 Metoddiskussion.....	16
5 Resultat och analys	17
5.1 Lärarenkäten ”Undersökning om användandet av film i svenskundervisningen” 17	
5.1.1 Faktorer som styr undervisningen	17
5.1.2 Användning av film i svenskundervisningen	20
5.2 Elevers syn på användningen av film i svenskundervisningen	24
5.2.1 Eleverna.....	24
5.2.2 Film på svensklektionerna.....	24
5.2.3 Varför visas film på svensklektionerna?	28
5.2.4 Vad lär du dig genom att se film på svensklektionerna?	31
6 Diskussion	32
6.1 Syften med film i svenskundervisningen	33
6.2 Att utveckla kompetenser genom film.....	35
6.3 Didaktiska aspekter av film i svenskundervisningen	37
6.4 Vidare forskning	38
Referenser	39
Bilaga 1 Lärarenkät	41
Bilaga 2 Elevenkät	45
Bilaga 3 Sammanställning av filmtitlar och deras användningsområde i undervisningen	46

1 Inledning

Genom den svenska skolans historia har reformer skett med syfte att förändra och förbättra utbildningen i Sverige. Den senaste reformen skedde 2011 då en ny läroplan för förskola, grundskola och gymnasiet inrättades. I och med att samhället utvecklas krävs givetvis detsamma av skolsystemet. Vår samtid präglas av en snabbt expanderande mediekultur och skola, undervisning och elever påverkas av denna utveckling. Digitala medier är dagens barn och ungdomar väl förtrogna med, och de använder dagligen olika former av medier för att bland annat skaffa sig information, underhållas och för att socialisera. Inom begreppet *medialisering* ryms olika typer av media till exempel massmedia, bilder, Internet etc. Ett område inom skolans värld där medialiseringen spelar en roll är i svenskämnet och svenskundervisningen; när lärare väljer innehåll i undervisningen används också medier i olika omfattning och på varierande sätt. I denna studie fokuseras en typ av media nämligen film¹ med särskilt fokus på spelfilm.

Jag ska i denna studie undersöka vilka attityder och bakomliggande skäl som finns till användandet av film i svenskundervisningen på gymnasiet och hur forskningen motiverar detta bruk. För att få syn på vilka attityder som finns till användandet av film i svenskundervisningen utgår jag först från ett läroplanshistoriskt perspektiv för att se vilket utrymme film har fått i styrdokumentet. Sedan redogör jag för skriftkulturens förhållande till mediekulturen och vilka kompetenser vi behöver för att anses litterata i mediasamhället samt hur användningen av film motiveras i svenskundervisningen. Förutom det är jag även intresserad av att få veta vilka filmer som används i undervisningen samt vilka syften som finns vid val av film och om dessa är beroende av den ämnesuppfattning läraren har. En ytterligare aspekt är huruvida styrdokumentet ger utrymme för användandet av film och hur lärare tolkar styrdokumentens riktlinjer då det gäller undervisning om och med film. Som yrkesverksam lärare får jag emellanåt frågan från mina elever om vi inte kan ”kolla på film”. Därför är en annan aspekt i denna studie att undersöka vad elever anser att de lär sig av film i svenskundervisningen. Att se på film är ett tillfälle för lärande och utveckling, samtidigt som målen för undervisningen uppnås och eleverna känner motivation och glädje att lära sig om det innehåll som förmedlas genom olika filmer.

---

¹ Film kan vara olika typer av film t.ex. spelfilm (långfilm, kortfilm), dokumentärfilm, animerad film etc.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med den här studien är att undersöka vilken plats och betydelse film har i svenskundervisningen på gymnasiet samt vilka filmer som används för olika specifika syften. Utgångspunkten för studien har varit att utifrån lärar- och elevperspektiv undersöka vilka attityder som finns till att använda film i svenskundervisningen. Lärarperspektivet handlar om hur film används i svenskundervisningen på gymnasiet samt om lärarens intentioner med filmanvändandet är beroende av lärarens ämnesuppfattning. Elevperspektivet fokuserar på hur elever upplever syftet med att film används och vad de menar att de lär sig av att se film i svenskundervisningen. Studiens frågeställningar är:

- Vilket syfte har lärare med användandet av film i svenskundervisningen?
- Hur är syftet avhängigt lärarens ämnesuppfattning?
- Hur upplevs film i svenskundervisningen ur ett elevperspektiv?

1.2 Uppsatsens disposition

I kapitel 2 ges en översikt av forskning inom svenskämnet ur ett läroplanshistoriskt och ämnesdidaktiskt perspektiv. Vidare belyses svenskämnets kulturarv och hur det konfronteras med mediekulturen. Denna del avslutas med en översikt över hur forskningen motiverar användandet av film i svenskundervisningen. Därefter följer kapitel 3 som redovisar vilka teorier studien tar avstamp i. I kapitel 4 redogörs för de metodiska val som ligger till grund för undersökningen, och avsnittet avslutas med en metoddiskussion. Efter det beskrivs och analyseras i kapitel 5 resultatet av lärarenkäten och elevenkäten i två olika avsnitt. Slutligen, i kapitel 6, diskuteras undersökningens resultat i relation till aktuell forskning och teoretisk utgångspunkt.

2 Bakgrund

Kapitel 2 behandlar olika aspekter av film i svenskämnet ur ett läroplanshistoriskt och ämnesdidaktiskt perspektiv. Först beskrivs filmens plats historiskt i olika läroplaner och därefter behandlas medialisering ur tre olika perspektiv: skriftkultur i förhållande till mediekultur; vilka kompetenser som behövs i ett medialt samhälle samt hur film och andra medier kan motiveras i svenskundervisningen.

2.1 Film i svenskämnet ur ett läroplanshistoriskt perspektiv

Genom att studera läroplaner kan olika attityder till film i svenskundervisningen urskiljas. Film i undervisningen är inget nytt för vår tid utan har sedan 1960-talet haft en plats i kursplanerna i svenska. Malmgren (1999) redogör för de förändringar olika kursplaner har medfört för film och media inom svenskämnet. I *Lgy65* är filmkunskap ett av huvudmomenten i svenska för fackskolan för att i *Lgy70* gälla hela gymnasieskolan. Under 1970-talet pågick en debatt mellan företrädare för olika ståndpunkter gällande svenskämnets fokus, och man talade om ”svenskämnets identitetskris” (Malmgren, 1999, s.96). I denna debatt kan olika attityder till vilken plats film och media bör ha i svenskan urskiljas. För företrädare för *språkämnet svenska* utgör språkfärdighet kärnan i svenskämnet, varpå ”ämnet rationaliseras genom att moderna delar som medier och film helt enkelt rensas bort” (Malmgren, 1999, s.97). Företrädarna för ett stoffstyrt svenskämne fokuserar på kommunikationsträning och kärnan i ämnet blir tredelad; litteratur – språk – massmedier. Den sista gruppen tar sin utgångspunkt i massmedie- och kommunikationsforskningen och förespråkar *svenska som kommunikationsämne* där viktiga komponenter är språk, bild och rörelse (Ibid., 1999). Film och medier blir alltså olika viktigt i svenskundervisningen beroende på ämnessyn.

I *Supplement 22* från 1975 har utrymme givits åt massmedier som uttrycksmedel under huvudmomenten ”Språkets liv och utveckling” samt ”Litteraturläsning”. Malmgren (1999 s. 100) förklarar: ”Betoningen av massmedierna och svenska som kommunikationsämne kan också ses som ett uttryck för hur snabba förändringar i samhällsutvecklingen påverkar kraven på svenskämnet”. Malmgren menar även att införandet av massmedier under momentet ”Litteraturläsning” tyder på att textbegreppet blivit något vidare. Detta syns om inte annat i ambitionerna som fanns att funktionalisera svenskundervisningen på yrkesprogrammen genom att arbeta tematiskt och projektinriktat. Här betonades, enligt Malmgren, användningen av film, reklam, populärkultur och musik i undervisningen det vill säga ungdomsmedier som tack vare sitt innehåll ansågs engagera eleverna. Kritiken var stark mot denna form av tematiserande arbetsformer och kritiker menade att bildningsämnet svenska fick för lite utrymme och att kulturarvet till viss del var hotat (Ibid.)

Under 1983/84 kommer åter en ny kursplan i svenska, *Supplement 80*. Denna gång är kursplanen gemensam för hela gymnasiet – och huvudtanken är ”en kursplan för alla” (Malmgren, 1999, s.111). Nu är språkutveckling det centrala, vilket ska inlemmas i alla ämnen. Malmgren skriver att massmedier och film nämns i kursplanens målbeskrivning

och att kommunikation fortfarande är i fokus: ”Många elever har ett stort filmintresse, och därför kan det vara tacksamt att ägna spelfilmen särskild uppmärksamhet. Olika filmgenrer kan presenteras, och en orientering om teknik, uttrycksmedel och beskrivningstermer ges” (Skolöverstyrelsen, 1982, s.8).

I läroplanen för de frivilliga skolformerna, *Lpf94*, infördes begreppet ”det vidgade textbegreppet” och i den reviderade kursplanen *Gy2000* slås fast: ”Att tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video etc. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder” (Skolverket, 2010/11). Då denna läroplan var aktuell fanns en osäkerhet bland lärare angående begreppets innebörd (Olin-Scheller, 2006; Bergman, 2007; Lundström, 2007; Knutas, 2008). Lundström menar att ”det vidgade textbegreppet fortfarande i huvudsak är just ett begrepp och inte en realitet i undervisningspraktiken” (s.298). Bergman är kritisk till den brist på tydliga definitioner av vad ett vidgat textbegrepp innebär och menar att dåvarande kursplan i svenska förmedlar en tvetydighet, eftersom ämnesbeskrivningen inte är samstämmig med mål och kriterier:

Det vidgade textbegreppet får olika innebörder i kursplanens olika delar och det saknas tydliga definitioner av nyckelbegrepp, som t.ex. text och medier, som är viktiga för förståelsen av vad ett vidgat textbegrepp kan innebära. Bilden av vad ett vidgat textbegrepp kan stå för blir motsägelsefull, vilket leder till tolkningsproblem, åtminstone för den som läser hela kursplanen. Håller man sig enbart till mål och betygskriterier möter man en syn på hur andra medier än skönlitteratur kan användas i svenskundervisningen som snarare är snävare än 70- och 80-talets kursplaner. (Bergman, 2007, s.303–304)

Otydliga definitioner kan enligt Bergman leda till att tolkningsutrymmet för undervisande lärare blir för stort, och hon efterlyser en konkretisering av begreppen för att inte svenskundervisningens fokus ska få olika innehåll i olika klassrumssammanhang.

I juli 2011 trädde en ny läroplan för gymnasiet i kraft, *Gy2011*. Svenskämnet på gymnasiet omfattas nu av tre gymnasiegemensamma kurser. Första meningen i ämnesplanen för svenska slår an tonen för ämnet och specificerar fortsättningsvis:

Kärnan i ämnet svenska är språk och litteratur. Språket är människans främsta redskap för reflektion, kommunikation och kunskapsutveckling. Genom språket kan människan uttrycka sin personlighet, och med hjälp av skönlitteratur, texter av olika slag och olika typer av medier lär hon känna sin omvärld, sina medmänniskor och sig själv. (Skolverket, 2011, s. 160)

De gånger ordet *medier* används ser det ut som i citatet; ”olika typer av medier”. Vad dessa olika typer av medier innefattar framgår inte i ämnesplanen, men begreppet *Film och andra medier* specificeras kortfattat i Skolverkets kommentarmaterial:

Film som berättande – tillsammans med skönlitterärt berättande, teater och berättande i såväl digitala som andra medier – har en given plats i svenskundervisningen. Eleverna kan till exempel studera hur budskap byggs upp och berättelser drivs framåt i sammansatta uttrycksformer. Med en sådan utgångspunkt blir filmmomenten väl integrerade med andra moment i svenskämnet. (Skolverket, 2018a, s. 5)

Skolverkets kommentarer till läroplanen beskriver hur film och andra typer av texter bör interagera och uppmuntrar till användandet av film och andra medier i svenskundervisningen.

Begreppet ”det vidgade textbegreppet” från *Lpf94* har helt tagits bort i *Gy2011* och i ämnets syftesbeskrivning står nu istället att ”[u]ndervisningen ska också leda till att eleverna utvecklar förmåga att använda skönlitteratur och andra typer av texter samt film och andra medier” (Skolverket, 2011, s.160). Borttagandet av ”det vidgade textbegreppet” motiveras i kommentarmaterialet med att nu ”har preciseringar gjorts om vilken typ av text som avses” (Skolverket, 2018a). Syftet med att använda både skönlitteratur, andra texter samt film och andra medier är att de ska fungera som en källa till självinsikt men även för att skapa förståelse för andra människors ”erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar” (Skolverket, 2011, s.160). Ämnesplanen anger även att eleverna ska ges förutsättning att utveckla sina kunskaper om berättarteknik och stilistiska drag i olika genrer och nämner i samma mening att det ska gälla i skönlitteratur så väl som film och andra medier.

I juli 2017 reviderades *Gy2011* med nya skrivningar om digital kompetens. För svenskämnets del innebär de nya skrivningarna några tillägg i ämnesplanen angående hur digitala hjälpmedel ska användas vid muntliga framställningar samt för textbearbetning, respons på och samarbete när det gäller texter. I kommentarmaterialet talas det nu om ”en vidgad digital textvärld”:

Texter i digitala miljöer har ofta en komplex uppbyggnad, där man exempelvis genom att klicka på en länk eller en bild får fram andra texter och bilder. De digitala miljöerna är ofta interaktiva så att användaren ges möjlighet att både själv producera text, ta till sig information och kommunicera med andra. Förmågan att läsa och kommunicera i tal och skrift även i digitala miljöer är viktigt för att kunna delta aktivt i fortsatta studier och samhällsliv. (Skolverket, 2018a, s. 3)

Orden film eller media används inte i ovanstående beskrivningen av texter i digitala miljöer, men Skolverket definierar dessa digitala medier som de olika plattformar och verktyg som behövs för att kunna kommunicera och skapa ”till exempel e-tidningar, webbtjänster eller sociala medier” (Ibid.). I samma avsnitt reserverar sig dock Skolverket genom att påpeka att ”I en tid som kännetecknas av hög förändringstakt förändras även

innebörden av begrepp över tid. Det är svårt att veta vad till exempel begreppet digitala verktyg kan omfatta i en framtid” (Ibid.).

2.2 Skriftkultur och mediekultur – text på olika sätt

Skönlitteratur har en särställning i svenskämnet (Malmgren, 1999; Thavenius, 1999b; Bergman, 2007; Lundström, 2007). När man allmänt talar om text är det just det skrivna ordet, den typografiska texten, som avses. Att, som det vidgade textbegreppet gör, jämställa bilder, film, musik och andra medier med den klassiska uppfattningen om vad text är ställer krav på dagens lärare. ”Hur vi ska förhålla oss till flödet av bilder och texter är kanske den viktigaste kunskapsfrågan i vår tid” skriver Bergman (2007, s.25) och menar att medierna finns och når oss överallt i dagens samhälle och att det är i mötet med olika medier som kunskaper utvecklas genom alternativa bildningsvägar. Lundström (2007) påtalar att det inte längre nödvändigtvis är en skriven text som är det mest effektiva sättet att tillgodogöra sig ett innehåll och att teorier om literacy inte kan ses som lingvistiska teorier längre, eftersom språk inte är det enda medlet för kommunikation. Ett problem Lundström tar upp är att tillgången till andra möjliga medier ställer krav på att läraren tar ställning till vilket medium som är det lämpligaste att använda. Det krävs då att läraren har den kunskap som krävs för att arbeta med ett specifikt medium. Holmberg skriver år 1994 att ”skolans behov av kunskap om ungdomskultur i allmänhet och mediareception i synnerhet har förmodligen ökat under senare tid” (s.142) och att ”lärarna behöver mer av kunskap om den mediakultur som med all säkerhet tränger allt längre in i klassrummen” (s.143). Om behovet av fortbildning kring medieanvändningen i undervisningen var stort för 20 år sedan finns det god anledning att diskutera hur mycket större behovet är nu med tanke på den mediaexplosion som pågått under dessa år.

En viktig aspekt i undervisningssituationer är att skapa meningsfulla sammanhang för lärande. Englund (1997) diskuterar just meningsskapande och menar att förutsättningen för detta inte enbart är text, vilket han låter representera undervisningens innehåll, utan minst lika viktig är kontexten i vilken texten presenteras (jfr Einarsson, 2000). Englund menar att det aldrig är ”texten som sådan som ensam skapar förutsättningarna för meningsskapandet, utan det är texten i en specifik kontext, ett specifikt sammanhang, som ger undervisningen dess mening” (s.127). Även Olin-Scheller (2006) diskuterar meningsfullhet och skriver:

Min studie visar att om undervisningen ska vara meningsfull för eleverna, måste den anknyta till deras litterära repertoarer. Detta innefattar kompetenser som

inte begränsas till det skrivna ordet. Lika viktigt är att utveckla elevernas förmåga att tolka, aktivt ta del av och kritiskt förhålla sig till berättelser bestående av såväl typografisk text, som ljud och bilder. (s. 237)

Vilken typ av textbegrepp man än väljer att utgå ifrån står kommunikation i centrum. Språket i bildmediet uttrycker en samtidighet som skiljer det från det skrivna ordet. Ungdomar behöver tillgång till flera olika språkformer, och det som attraherar ungdomar i bildmediet är enligt Holmberg (1994) hur medierna kommunicerar dels presentativt och symboliskt, dels kommunikativt och expressivt. Holmberg skriver att även om det finns en skillnad mellan ordets språk och filmspråket så har de en gemensam nämnare, nämligen att båda är språk som måste läras: ”Man måste lära sig att ’läsa’ film, men med hjälp av ett språk som är olikt det diskursiva verbala språket” (s.50). Denna skillnad mellan verbalt språk (även skriftspråk) och filmens språk ”öppnar för olika sätt att använda respektive medium” (Holmberg, 1994, s.50).

2.3 Kompetenser i ett medialt samhälle

För att motivera varför film och andra medier ska användas i svenskundervisningen behöver man utgå från vårt samtida mediesamhälle och fråga sig vad det innebär att vara litterat i ett modernt samhälle och vilka nödvändiga kompetenser elever behöver utrustas med i dagens mediala kultur (Thavenius, 1999; Bergman, 2007). I den förra läroplanen *Lpf94* uttryckte Skolverket tydligt i målbeskrivningen för ämnet svenska på gymnasiet att skolan ska sträva efter att eleven ”fortsätter att utveckla den egna läskunnigheten, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle” (Skolverket, 2010/2011). I den målbeskrivningen kan jag urskilja tre typer av kompetenser som är aktuella och nödvändiga i dagens samhälle; språklig kompetens (literacy), kritisk kompetens (critical literacy) samt mediekompetens (media literacy). I den gällande läroplanen *Gy2011* uttrycker Skolverket inte längre samma tydlighet i ämnesplanens syftesbeskrivning för ämnet svenska. Nu formuleras de kompetenser eleverna ska ges möjlighet att utveckla inom svenskämnet i nio punkter varav två behandlar de tre kompetenserna ovan: ”Förmåga att läsa, arbeta med, reflektera över och kritiskt granska texter samt producera egna texter med utgångspunkt i det lästa” och ”Kunskaper om genrer samt berättartekniska och stilistiska drag, dels i skönlitteratur från olika tider, dels i film och andra medier.” (Skolverket, 2011, s.161). I den reviderade *Gy2011*, där fokus ligger på digital kompetens är det nu inskrivet i syftesbeskrivningen att ”Samhällets utveckling och digitaliseringen påverkar språk, språkbruk och former för

kommunikation. Genom undervisningen ska eleverna ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, sova och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter” (Skolverket, 2018a). Den digitala kompetensen betonas extra starkt i den reviderade versionen.

Den språkliga kompetensen, literacy, är de kunskaper skolan förmedlar och som utgör det Skolverket kallar den ”gemensamma referensramen i samhället” (Skolverket, 2018d, s. 2–3). Det som avses med ”literacy” i traditionell mening är läskunnighet av typografisk text och förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera densamma (Einarsson, 2000; Olin-Scheller, 2006). Men vad det innebär att vara litterat behöver vidgas i och med att synen på textbegreppet har vidgats. Bergman (2007) skriver att ”vi lever i en sammansatt, multimodal språkkultur där texter, bilder och ljud i samverkan används för att representera verkligheten” (s. 26) och att vi idag därför behöver en bredare mediekompetens. Thavenius (1999b) menar att olika medier skapar olika förutsättningar, och därför behöver vi idag lära oss att tolka och förstå de tecken som medier kommunicerar. På samma vis som skriv- och läskunnigheten ur ett historiskt perspektiv ledde till att de sociala maktförhållandena förändrades, riskerar det att bli idag om man inte besitter förmågan att kunna läsa det mediala språket. I ett demokratiskt samhälle är det av vikt att maktrelaterade klyftor av olika slag inte uppstår. Därför är de språkliga kompetenserna att läsa, tolka och förstå film och medier av stor betydelse för att vara litterat idag.

Förutom att kunna tolka och förstå film och medier behöver ungdomar (och vuxna) även utrustas med en kritisk kompetens för att kunna bli medvetna medieanvändare, något som Per Olov Svedner (1999) uttryckligen betonar:

Det centrala syftet med massmediestudiet kan inte vara att döma ut eller nedvärdera massmedierna. Det viktiga måste vara att ge eleverna kunskap om vad som finns i dem, förutom det de redan känner till, och vad detta innehåll kan ge. Dessutom skall man även i detta fall stimulera den kritiska attityd som skall genomsyra all undervisning. *Eleverna skall, kort sagt, blir medvetna medieanvändare.* (s. 65)

Återigen bör det upprepas: *en kritisk attityd är viktig men den skall gälla alla texter och alla ämnen, inte vissa, som bedöms som sämre eller farligare än andra.* (s.74).

När begreppet *critical literacy* diskuteras i Olin-Scheller (2006) och Bergman (2007) utgår diskussionen först från läskunnighet och litteraturläsning men både Bergman och speciellt Olin-Scheller applicerar begreppet på det vidgade textbegreppet och menar att målsättningen med förmågan till *critical literacy* är att ”litteraturundervisningen ska

utveckla eleverna mot självständiga och kritiska medborgare” (Olin-Scheller, 2006, s.27). Bergman frågar sig hur vi ska förhålla oss till det aldrig sinande flödet av information från medierna och hon menar att det är den viktigaste kunskapsfrågan i vår tid:

Jag menar att skolan har ett ansvar för att ge unga människor de verktyg de behöver för att förstå och kunna förhålla sig kritiska till mediekulturerna. Det handlar om att förstå ”den nya världen”, och den gamla, och att hantera en mängd meningserbjudanden som når oss via olika representationsformer. (s. 26)

Mediekompetens, *media literacy*, är den tredje kompetensen som elever behöver utrustas med. Mediekompetens består i förmågan ”att i ett brett perspektiv kunna skriva och läsa medietexter”(Olin-Scheller, 2006, s.27). Frechette (2002) förklarar att media literacy är viktigt för dagens generation på grund av mediaexponering från TV, reklam, tidningar, topplistor, radio och Internet m.m. Hon liknar det visuella, auditiva och multimediala flödet som dagligen drabbar oss vid en ökande störtflod. Frechette definierar begreppet ”media literacy” som följer:

As officially defined in most national and international contexts, media literacy is the ability to (1) “read” media texts by analyzing, accessing, and evaluating communication in a variety of forms, and (2) “write” media texts by producing messages through personal experience, narrative, and point of view. By learning to critically “read” and “write” media, we can become an effective informed citizenry, making better choices and acting in the best interest of ourselves and others. (2002, s. 25)

Frechette (2002) utvidgar begreppet mediekompetens till att omfatta tre olika typer av mediekompetenser: *media content literacy* som tränar analytisk förmåga genom att eleven får ifrågasätta och problematisera innehållet i mediet; *media grammar literacy* som fokuserar på vilka variabler budskapets innehåll utgörs av samt *medium literacy*, alltså vilka typer av kommunikationsvägar som finns och hur de påverkar mottagaren. Genom att använda dessa tre typer av media literacies kan läraren hjälpa eleverna att bli ”kritiska konsumenter av information genom en erfarenhetsmässig läroprocess som lär både om medier och genom medier” (Ibid., s.83, min övers. och kursiv).

2.4 Film och andra medier i svenskundervisningen

Förutom att användningen av film och andra medier i undervisningen utrustar eleverna med de kompetenser som är viktiga i ett medialt samhälle, finns det andra motiv till varför film är ett viktigt stoff i svenskundervisningen. Holmberg (1994) diskuterar den roll media fyller under ungdomstiden och han menar att den är betydelsefull eftersom ”medierna har en *förmedlande funktion* mellan olika världar i ett alltmer fragmentiserat

samhälle” (s.46). Ungdomstiden är emellanåt motsägelsefull och i sökandet efter en identitet erbjuder media ett ”råmaterial” genom sina presentationer av stilar, värderingar, livssituationer och tankar (Holmberg, 1994; Bergman, 2007). Att se film är även en övning i social kompetens eftersom ”mediala bilder konstituerar det sociala livet” (Bergman, 2007, s. 25).

Svedners (1999) attityd till användandet av film och medier i svenskan är både positiv och konkret. Han menar att istället för att drabbas av mediepanik² bör man fundera på de möjligheter ett nytt medium medför. Svedner argumenterar för att använda massmedier i undervisningen och klargör att de både ger information och kulturupplevelser samt att de appellerar till ungdomars intresse för de upplevelser och den underhållning medier ger. Svedner poängterar att film kan användas på samma sätt som litteratur i undervisningen och han säger att ”[f]ilm ger samma livskunskap och medvetenhet, samma stimulans för eget skapande, samma möjlighet till delaktighet i en kulturtradition” (s. 65).

Fyra forskningsprojekt ger en bild av *hur* film används i svenskundervisningen (Olin-Scheller, 2006; Bergman, 2007; Lundström, 2007; Knutas, 2008). Dessa studier visar sammantaget att film främst används för att illustrera och jämföra skönlitterära verk och texter samt litterära epoker. Film används både som komplement till litteratur men även som ersättning för litteratur. En uppgift filmen har är till exempel att locka elever att läsa, men film används även utan någon anknytning till litteratur t.ex. för att diskutera värdegrundsfrågor eller som grund för temaarbeten. Ytterligare en funktion är att film ibland fungerar som utfyllnad, som belöning eller som avslutning på ett arbetsområde. Knutas (2008) konstaterar att ”film har fått en viktig funktion, om än kanske inte på det sätt som pedagogiskt sett är mest givande” (s. 281).

3 Teori

Svenskämnet är i mångt och mycket ett splittrat ämne där en mängd inre och yttre ramfaktorer är avgörande för hur undervisningen bedrivs och vilket innehåll den får. Studier visar att svenskämnet upplevs som olika svenskämnen av lärare i gymnasieskolan (Olin-Scheller, 2006; Bergman, 2007; Lundström, 2007; Knutas, 2008). Utifrån några teorier urskiljer jag främst tre troliga orsaker som påverkar lärarens utformande av

---

² Mediepanik är den hotbild som målas upp när ett nytt medium gör sitt intåg i kulturen (Svedner, 1999, s.64)

svenskundervisningen: ämnesuppfattning, ämnesdidaktiska kunskaper samt tolkning av styrdokumentet. Undersökningens teoretiska ram utgår därför främst från tre perspektiv, vilka behandlar ovanstående aspekter.

3.1 **Svenskämnesuppfattningar**

Svenskämnet innehåll kan kortfattat sammanfattas till att omfatta litteratur, språk samt muntlig och skriftlig språkträning (Svedner, 1999). Uppfattningarna om hur svenskämnet i praktiken ser ut varierar, och det finns olika försök till kategoriseringar av svenskämnet i ämneskonstruktioner (1999), vilka utgår från det som anses vara svenskämnet kärna. De tre vanligaste ämneskonstruktionerna är enligt L-G Malmgren (1996) och Bergman (2007):

- **Svenska som färdighetsämne:** Färdighetsämnet är framförallt ett språkämne med fokus på språket som system där undervisningen är inriktad på träning av basfärdigheter. Ämnet splittras upp i olika moment där innehållet har sekundär betydelse. Litteraturläsningen är skild från färdighetsträningen och får litet utrymme.
- **Svenska som litteraturhistoriskt bildningsämne:** I det litteraturhistoriska bildningsämnet är ämnets centrala uppgift att behandla ett urval texter och författare som anses speciellt värdefulla att överföra kunskaper till nästa generation. Ämnets uppgift är att förmedla ett kulturarv som kan tjäna som gemensam kulturell referensram. I denna konception har kunskaper om språket i form av t.ex. grammatik och språkhistoria också sin givna plats.
- **Svenska som erfarenhetspedagogiskt ämne:** Det erfarenhetspedagogiska svenskämnet ut äkta kommunikativa sammanhang. Nyckelord är funktionalisering, sammanhang och kunskapssökande arbete och ett mål är att utveckla elevernas sociala och historiska förståelse. Litteraturen ses som en källa till kunskap om mänskliga erfarenheter.

Svedners (1999) ämneskonstruktioner beskrivs å andra sidan som ”ett antal *ambitioner*, som lärare kan kombinera på olika sätt” (s.16). Detta medför enligt Svedner en frihet för varje lärare att själv bestämma fokus i undervisningen båda gällande innehåll och metod. De sju ambitionerna är:

- **Attitydambitionen:** utveckling av en positiv attityd till och intresse för innehållet i svenskämnet.

- **Bildningsambitionen:** förmedling av en kulturtradition, ansvar och försvar för estetiska och kulturella värden.
- **Färdighetsambitionen:** utveckling av en allmän språkförmåga och specifika språkfärdigheter.
- **Ideologiambitionen:** ideologisk och allmänt etisk påverkan t.ex. fostran till demokrati och jämställdhet.
- **Kreativitetsambitionen:** utveckling av elevernas skapande språkliga förmåga i olika avseenden.
- **Kunskapsambitionen:** förmedling av kunskaper om språk och litteratur.
- **Medvetenhetsambitionen:** utveckling av en allmän ”livskunskap” och medvetenhet i synen på verkligheten, även kritisk attityd.

Denna modell ger enligt Svedner läraren möjlighet att själv skapa sin ämnesprofil i enlighet med de krav som de vetenskapliga, samhällliga, individanpassade och ämnestraditionella bakgrunderna ställer. Den vetenskapliga bakgrunden är den akademiska där litteraturvetenskap och språkkunskap ingår medan samhällsbakgrunden fokuserar på undervisning som förbereder eleverna för ett liv som samhällsmedborgare. Den individanpassade bakgrunden innebär att skapa undervisning som känns meningsfull för den enskilde eleven. Ämnesbakgrunden handlar om vad som styr lärarens sätt att undervisa, vilket kan vara olika metodiska grepp som antingen är nya eller traditionella.

3.2 Ämnesdidaktiska kunskaper

Ämnesdidaktiska kunskaper är lärarens förmåga att omsätta sina ämneskunskaper i praktiken i en undervisningssituation (Skolverket, 2018c). Lee S. Shulmans teori om hur lärare planerar och strukturerar sin undervisning fokuserar på det han kallar kunskapskällor, där de ämnesdidaktiska kunskaperna samt kunskapen om eleverna är centrala (Shulman, 1987; Gudmundsdottir, Reinertsen & Nordtømme, 1997). Shulman menar att den ämnesdidaktiska kunskapen omfattar två huvudkomponenter. Den första komponenten innefattar tre grundläggande dimensioner av ämnesdidaktiken, vilka utgörs av undervisningsinnehållet, ämneskunskaper samt syntaktiska kunskaper dvs. kunskaper som är ”knutna till de forskningsmetoder som skaffar fram nya kunskaper och insikter inom ämnet” (Ibid., s.231). Den andra komponenten innefattar den ämnesuppfattning lärare har dvs. lärarens syn på ämnet, skola, elever och inläring. Som tidigare diskuterats är det utifrån ämnesuppfattningen som läraren väljer undervisningsstoff och metod, vilket

även innebär att annat innehåll utesluts som läraren uppfattar som irrelevant för undervisningen. En viktig aspekt är det Shulman kallar syntaktiska kunskaper. Om lärares fortbildning inom ämnet, och även uppdatering av ny forskning, inte prioriteras riskerar inflödet av nya kunskaper och insikter inom ämnet att stoppas, vilket kan medföra att lärare fortsätter att arbeta efter de ämnestraditioner som är vedertagna. Knutas (2008) konstaterar också att bristen på pedagogiska diskussioner och fortbildning inom svenskämnet i lärarkåren delvis ligger till grund för traditionellt inneboende tankemönster om ämnet. Han efterlyser ”en levande och fokuserad debatt kring vad ämnet syftar till och vad som bör ingå och vad som inte bör ingå i svenskämnet på gymnasieskolan. Denna debatt måste dessutom bygga vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” (2008, s.283).

3.3 Tolkning av styrdokument

Förutom lärarens frihet att skapa sin ämnesprofil finns även de inre och yttre ramfaktorerna som influerar svenskämnet: personliga intressen, elevgrupper och styrdokument. Svenskämnets innehåll och utformning påverkas även av det tolkningsutrymme som läroplaner och kursplaner ger utrymme för. Lundström (2007) konstaterar att trots att lärare utgår från samma styrdokument ser ämnet olika ut. Det som enligt Lundström påverkar lärarens omtolkning av styrdokumentens definitioner är ”ämnets traditioner, konkurrerande pedagogiska, institutionella och innehållsorienterade villkor samt lärarens biografi” (s.26). Englund (1997) menar detta tolkningsutrymme förändras över tid beroende på ”hur kraftfältet mellan olika sociala krafter ser ut” (s.132). Det Englund syftar på är vad som påverkar de förändringar som sker i styrdokumentet ur ett läroplansteoretiskt och läroplanshistoriskt perspektiv. Påverkansfaktorerna är enligt Englund ”att olika sociala krafter i samhället har olika synsätt på kunskapsformande” (s. 130) och på så sätt förändras de tolkningar som görs av styrdokumentet beroende på tid och kontext. Englund betonar dock fördelarna med att det finns tolkningsutrymme och att ett ämnesområde kan uppfattas på olika sätt eftersom det öppnar för det han kallar meningsskapande skolkunskap. Enligt Englund ingår det i lärarens didaktiska kompetens att kunna välja innehåll och metod för undervisningen, men också att känna till vilka alternativa former som kan användas. Han diskuterar även hur den didaktiska kompetensen sträcker sig bortom de traditionellt ämnesmetodiska kunskaperna och betonar nödvändigheten av ”olika didaktiska typologier, d.v.s. att ha och kunna förmedla en kunskap om olika kontextualiseringar av ett innehåll, olika sätt att förhålla sig till och ge mening åt undervisningen i ett specifikt ämne” (Englund, 1997, s.142).

4 Metod och material

I detta kapitel presenteras undersökningens empiriska material samt vilka urvalskriterier och avgränsningar som tillämpats vid materialinsamlingen. Därefter beskrivs undersökningsmodellen och de metoder som används samt de etiska överväganden som tillämpats. En metoddiskussion avslutar detta kapitel.

4.1 Material – omfång och urval

Det empiriska materialet består av två olika enkäter som besvarats av dels lärare, dels av elever på gymnasiet. Förfrågningar om deltagande i lärarenkäten skickades ut via mejl till 60 lärare på fyra olika gymnasieskolor i två kommuner i södra Sverige. Lärarenkäten har besvarats av 25 gymnasielärare som undervisar i svenska och ytterligare ett ämne. Enkäten besvarades på nätet med hjälp av enkätverktyget Survey Monkey, vilken de tillfrågade lärarna fick tillgång till via bloggplatsen "Film i svenskundervisningen" på www.blogger.com. Enkäten består av åtta frågor, varav sju flervalsfrågor med kommentarutrymme, och en öppen fråga. Svarsfrekvensen blev låg trots att påminnelse skickades ut via mejl efter två veckor.

Elevenkäten genomfördes på en gymnasieskola i södra Sverige i fem klasser på Barn- och fritidsprogrammet, Estetiska programmet, Samhällsprogrammet, Teknikprogrammet och Hantverksprogrammet. Enkäten besvarades av 82 elever som går andra och tredje året på gymnasiet. Enkäten består av sex allmänna frågor samt två öppna frågor. Genom att jag besökte klasserna under lektionstid blev svarsfrekvensen hög eftersom alla de närvarande eleverna valde att besvara enkäten.

Urvalet är baserat på ett så kallat bekvämlighetsurval (Trost, 2007, s. 31) det vill säga man använder de personer man har tillgång till i sin närhet. Utskicket till de tillfrågade lärarna baseras främst på att de kan antas ha kunskaper som kan ge svar på frågorna.

4.2 Avgränsningar

Studiens undersökning har avgränsats till att beröra svenskundervisningen på gymnasiet. Jag har inte valt att inkludera svenska som andraspråk i denna undersökning. Dock uppger någon av informanterna i lärarenkäten att hen undervisar i svenska som andraspråk så jag har ändå valt att ta med hens svar. De tillfrågade lärarna undervisar i olika svenskkurser på gymnasiet medan elevenkäten genomfördes inom kurserna Svenska B (Lpf94) och

Svenska 2 (Gy2011). Valet av de svenskkurserna gjordes eftersom eleverna går i gymnasiet andra och tredje år och därför har erfarenhet att svenskundervisning på gymnasiet och därför har större insikter i ämnet än elever som går första året. Både flickor och pojkar har besvarat enkäten, men eftersom genus inte är en variabel kommer den inte redogöras för fortsättningsvis.

Ytterligare en avgränsning är att studien endast behandlar en aspekt av det mediala utbudet, nämligen film och då i synnerhet spelfilm. Anledningen till avgränsningen är att området media under de senaste tio åren har vuxit sig så stort att en avgränsning är nödvändig.

4.3 Genomförande

Den empiriska undersökningen har gjorts bland gymnasielärare och gymnasieelever genom två olika typer av enkäter med syfte att få syn på vilka attityder till film som finns bland lärare och elever.

Lärarenkäten utformades med syfte att kunna analyseras kvantitativt. Frågorna i lärarenkäten har utformats utifrån Shulmans modell om ämnesuppfattning och ämnesdidaktiska kunskaper (se 3.2) samt utifrån de svenskämnesdidaktiska ämneskonstruktioner som beskrivs i avsnitt 3.1. Innan lärarenkäten skickades ut gjordes en pilotundersökning där fyra svensklärarkollegor fick besvara enkäten och komma med synpunkter på frågorna och enkätverktyget. De hade inga svårigheter att navigera på nätet och starta enkäten. Frågorna besvarades och någon formulering justerades efter pilotgruppens synpunkter. Därefter besvarades enkäten av 25 gymnasielärare. Enkätsvaren sammanställdes i enkätverktyget och skrevs ut.

Elevenkäten utformades utifrån en fenomenografisk kvalitativ ansats (Kroksmark, 2007; Larsson, 1986, s.31) med syfte att analysera variationen i uppfattningar hos eleverna om varför film används i undervisningen och vad eleverna anser sig lära av film i undervisningen. Två av de åtta frågorna är frisvarsfrågor. Svaren på frisvarsfrågorna analyserades och kategoriserades i olika beskrivningskategorier för att synliggöra mönster i respondenternas uppfattningar (jfr Kroksmark, 2007). Kategorierna redovisas i avsnitt 5.2 och ämnar visa hur eleverna generellt uppfattar syftet med att visa film och vad de lär sig av film i undervisningen. Resultaten redovisas både i tabell och text samt citeras, vilket förtydligar analysen.

4.4 Etiska överväganden

I enlighet med Vetenskapsrådets forskningsetiska principer (2006) har informanterna i de båda enkätundersökningarna informerats om undersökningens syfte och om villkoren för deltagandet i studien. De har informerats om att deltagandet är frivilligt och om sin rätt att avbryta medverkan samt att alla uppgifter om ort och skola avidentifieras i uppsatsen.

Informationen till den webbaserade lärarenkäten har varit skriftlig och informanterna har fått samma information vid två tillfällen, dels i förfrågan om deltagande, dels på webbplatsen där länken till enkäten fanns. Även på enkätens förstasida stod syftesbeskrivningen. De upplystes även om att deltagandet var helt anonymt genom att enkäten besvarades via en blogg och att jag då endast ser att enkäten är besvarad men inte av vem.

Elevenkäten utfördes i realtid i klassrummen. Före genomförandet tog jag kontakt med berörda rektorer och bad om tillåtelse att få genomföra enkätundersökningen, vilket bifölls. Jag kontaktade även lärarna i de klasser jag ville besöka och bad om deras tillåtelse. De deltagande eleverna är alla över 18 år och således myndiga. Eleverna upplystes muntligt innan genomförandet och garanterades samtidigt anonymitet. Samtliga insamlade uppgifter har behandlats konfidentiellt och förvarats så att ingen utom jag har haft tillgång till dem. Materialet kommer att förstöras efter avslutad studie.

4.5 Metoddiskussion

Det material resultatet i denna studie baseras på samlades in under vårterminen 2013. Den empiriska undersökningen utfördes i en tid då den svenska gymnasieskolan nyligen hade fått en ny läroplan, *Gy2011*. Vid ett läroplansbyte tillåts elever som har påbörjat en utbildning att avsluta den inom den läroplan som var aktuell då de började. När jag genomförde enkäterna pågick parallellt kurser i svenska styrda av både *Lpf94* och *Gy2011* och därför är undersökningen gjord i två olika kurser, Svenska B (*Lpf94*) och Svenska 2 (*Gy2011*). I skrivande stund står styrdokumentet i *Gy2011* inför en revidering, vilken träder i full kraft 1 juli 2018. Revideringen innebär vissa omskrivningar i läroplan och ämnesplaner gällande skolans digitalisering och digital kompetens. (Skolverket, 2018b). Eftersom denna studie intresserar sig för film i svenskämnet ur ett läroplanshistoriskt perspektiv är det empiriska materialet relevant ur ett sådant perspektiv då undersökningen utfördes i en brytpunkt mellan två läroplaner samt att studiens resultat färdigställs vid ytterligare en brytpunkt.

5 Resultat och analys

I detta kapitel redovisas resultatet av lärarenkäten (Bilaga 1) och elevenkäten (Bilaga 2).

5.1 Lärarenkäten ”Undersökning om användandet av film i svenskundervisningen”

5.1.1 Faktorer som styr undervisningen

Enkäten besvarades av 25 gymnasielärare varav 19 kvinnor och sex män. I enkätens första fråga ombads respondenterna att uppge vilket år de tog sin lärarexamen och svaren varierar från 1980–2012. Flest lärare, 11 stycken, tog sin examen 2006–2008. För övrigt är det en till två lärare per examensår.

För att få syn på vilka faktorer som styr gymnasielärares undervisning har tre frågor med olika fokus ställts. Fråga 2 och 3 ställdes för att få en uppfattning om vilken syn på svenskämnet respondenterna har, samt vilka ambitioner som är viktigast då det gäller att utforma undervisningen. Fråga 2 formulerades utifrån L-G Malmgrens indelning av svenskämnet i tre huvudsakliga ämnesuppfattningar (avsnitt 3.1) och i fråga 3 ombads lärarna rangordna de sju ambitioner som formulerats av Svedner (1999), vilka beskrivs i avsnitt 3.1. Fråga 4 handlar om vilka faktorer som styr lärarens val av innehåll i undervisningen.

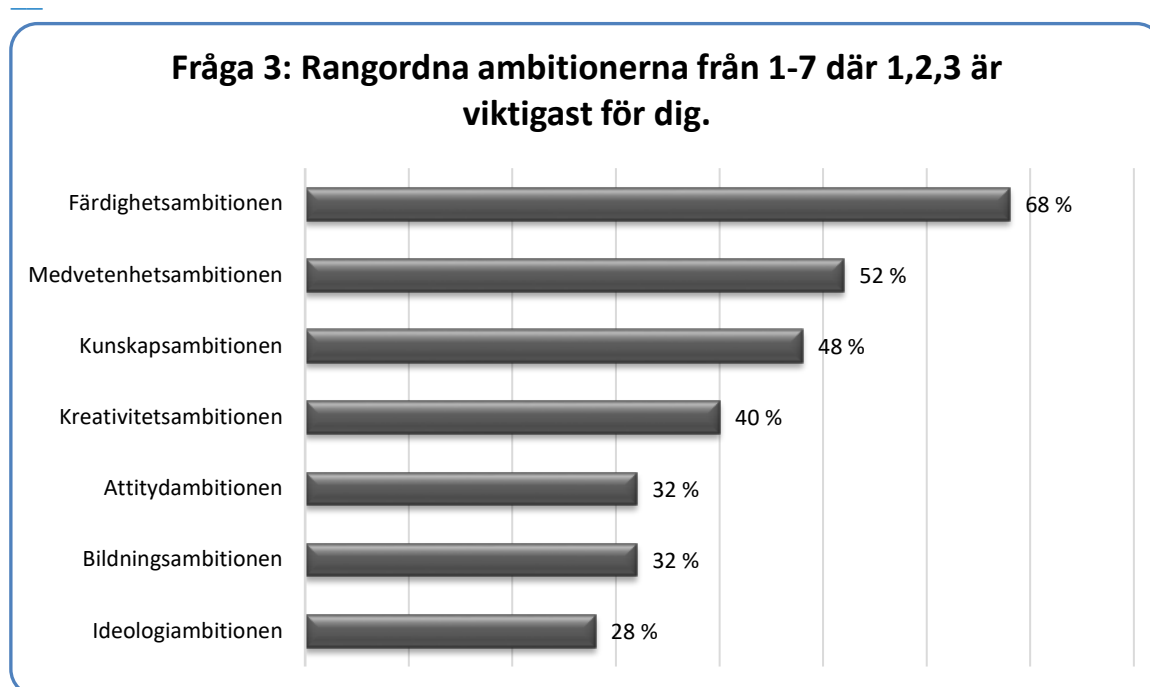

Figur 5.1 Svar på fråga 2 om vilken ämnesuppfattning lärare har

En majoritet av lärarna anser att svenskämnet är ett erfarenhetspedagogiskt ämne. Fem av respondenterna har kommenterat sina val och de menar att hur man väljer beror på vilken kurs man undervisar i eftersom kurserna har olika innehåll samt att de skulle kunna

markera alla tre alternativ eftersom de känns relevanta. Trots dessa kommentarer har 75 % av lärarna uppfattningen att svenskämnet utgår från elevernas erfarenheter och förutsättningar till större del än att ämnet baseras på språkfärdigheter eller att förmedla kulturarv och bildning.

På fråga 3 ombads lärarna rangordna vilka ambitioner (se 3.1) de ansåg vara viktigast i svenskundervisningen. Alla ambitioner har valts som viktigast någon gång, men för att få en mer överskådlig bild av vilka ambitioner som rankas högst respektive lägst presenteras en sammanställning där antalet rankningar på plats 1–3 har summerats.

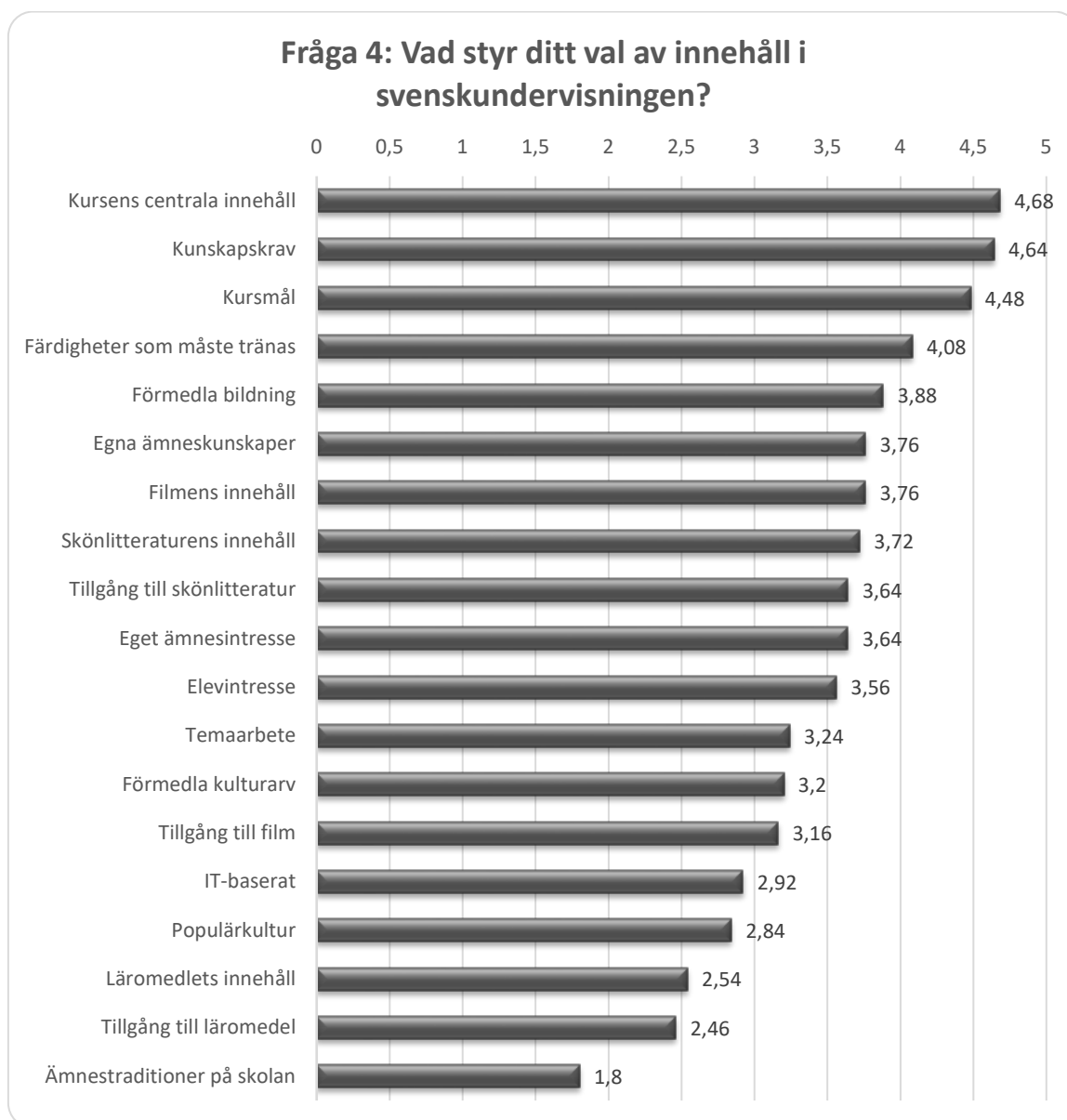

Figur 5.2 Rangordning av svarsalternativ på fråga 3.

Respondenternas val visar att en övervägande del av lärarna anser att ambitionerna som gäller färdighet, medvetenhet och kunskap är viktigaste för utformningen av undervisningen i svenska. Färdighetsambitionen innefattar utveckling av språkförmåga och språkfärdigheter. Medvetenhetsambitionen kretsar kring utveckling av en allmän livskunskap, vilket även omfattar en kritisk attityd och medvetenhet gällande synen på verkligheten. Kunskapsambitionen handlar om förmedlandet av kunskaper om språk och litteratur. Minst viktig är, enligt lärarnas svar, ideologiambitionen, vilken innebär fostran till demokrati och jämställdhet. Enligt Svedner (1999) handlar ambitionerna om lärarens frihet att utifrån ambitionerna själv bestämma över utformningen av undervisningen gällande innehåll och metod.

Fråga 4 handlar om vilka faktorer som styr valet av innehåll i undervisningen. Lärarna ombads rangordna de fem viktigaste faktorerna och hade 19 olika faktorer att

välja emellan. Värdet 5 markerar viktigaste faktorn medan 1 markerar den minst viktiga. Figur 5.3 redovisar det genomsnittliga värdena för varje faktor.

Figur 5.3 Genomsnittligt värde på fråga 4.

Enligt lärarnas svar är det de nationella styrdokumenterna som främst styr valet av innehåll i undervisningen. Av de 25 respondenterna har 72 % angivit *Kursens centrala innehåll* och *Kunskapskrav* som de viktigaste faktorerna tätt följt av 68 % som anser att *Kursmål* är viktigast. Näst viktigast är faktorer som *Förmedla bildning* (60 %), *Elevintresse* (56 %) och *Färdigheter som måste tränas* (54,2 %). Förhållandevis högt rangordnat är även faktorer som *Filmens innehåll* (52 %), *Eget ämnesintresse* (48 %) och *Temaarbete* (48 %). Även om faktorerna *Populärkultur* och *IT-baserat* har förhållandevis lågt medelvärde har 52 % respektive 60 % placerat dem på en tredje plats. Minst viktigt är *Ämnestraditioner på skolan* enligt 92 % av lärarna, som har graderat den faktorn med 1

och 2 dvs. som näst minst och minst viktig. Även *Tillgång till läromedel* och *Läromedlets innehåll* hamnar på en mindre viktig nivå med 62 % respektive 58 %.

5.1.2 Användning av film i svenskundervisningen

Frågorna 5–8 handlar om lärarnas inställning till och syfte med att använda film i svenskundervisningen samt hur de arbetar med film det vill säga vilka filmer och uppgifter de använder. Svaren på fråga 5 ”Vilken är din inställning till att använda film i svenskundervisningen?” visar att lärarna är positivt inställda, vilket 23 lärare har angivit. Två lärare anger svaret ”varken eller”. I denna fråga ombads lärarna motivera sitt svar, vilket endast åtta lärare har gjort. De motiverar varför de är positiva till att använda film som följer:

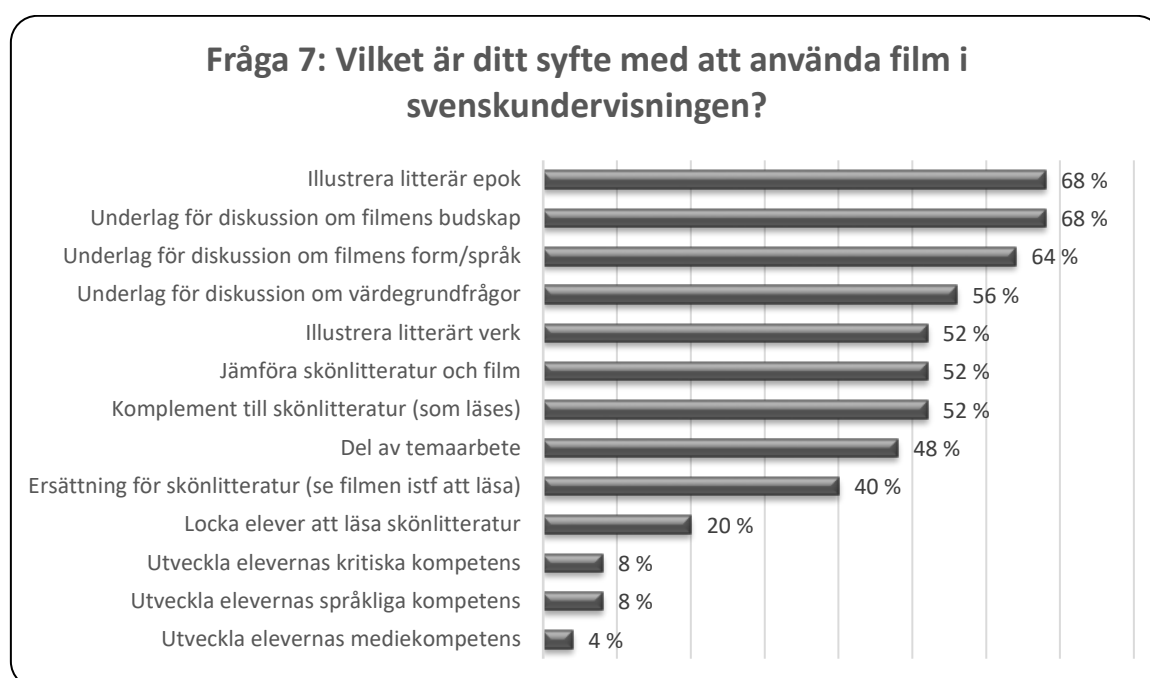
- Fångar elevernas intresse och bra filminnehåll kan bidra till intressanta och givande diskussioner m.m.
- Film är ett medium som eleverna dagligen kommer i kontakt med och är förtrogna med, oftast i högre utsträckning än skrivna texter.
- Använder film, kortare klipp m.m. ofta i undervisning för nå variation och se innehåll från olika perspektiv.
- Film är ett bra sätt att fånga elevernas intresse.
- Det går att göra så mycket kring en film - mycket viktig tillgång i undervisningen.
- Använder mig mycket av film som utgångspunkt för diskussion, skrivuppgifter, tema etc. Använder också mycket film för att motivera elevernas läsande, det finns ofta en koppling mellan film och litteratur.
- Jag vill men har små möjligheter på grund av att jag undervisar i ”blandgrupper” med väldigt individuell planering! Saknar filmens möjligheter!
- Beror alldeles på filmens anknytning till vad vi just gör och hur väl den passar gruppen.

Flera svar visar att användningen av film är ett sätt att fånga elevernas intresse, eftersom eleverna är väl förtrogna med detta medium. Film fungerar även som underlag för diskussioner och andra typer av uppgifter samtidigt som det är ett sätt att skapa variation i undervisningen.

Den positiva inställningen lärarna har till film i svenskundervisningen avspeglas även i fråga 6, som ställdes i syfte att undersöka hur frekvent filmanvändandet är. Nästan hälften av respondenterna, 11 lärare, visar två filmer per termin, sju lärare visar en film

medan sex lärare visar tre filmer. Endast en lärare visar fyra filmer eller fler per termin. I de kommentarer till frågan som nio lärare har lämnat framgår det att det oftast visas en film per termin och att det varierar beroende på grupp och kurs. En lärare menar att ”Jag visar mindre film nu i GY11 än tidigare eftersom innehållet i kursen har ökat och det tar tid att visa en film i sin helhet. Jag använder mer delar av filmer för att gestalta och åskådliggöra”.

Syftet med att använda film i svenskundervisningen framgår av respondenternas svar på fråga 7. De uppmanades att kryssa i de fem viktigaste syftena bland 13 alternativ.

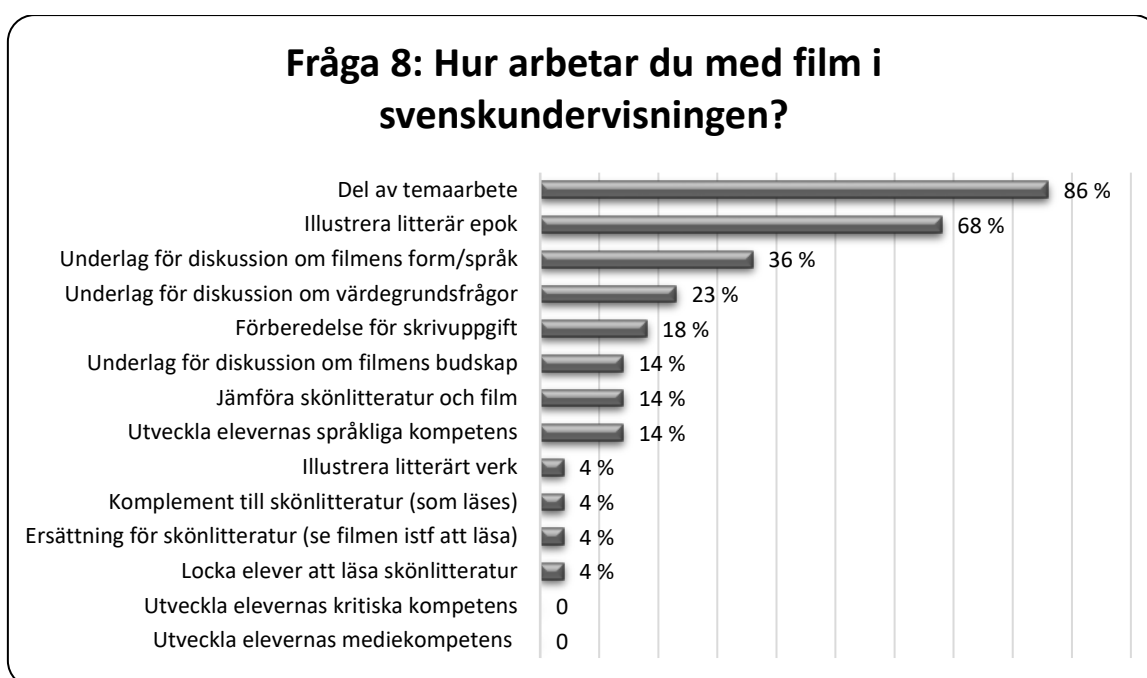

Figur 5.4 Syften med att använda film i svenskundervisningen

De främsta syftena med att använda film är enligt lärarnas svar att illustrera en epok och att använda film som underlag för olika typer av diskussioner. Diskussionerna kan röra frågor om filmens budskap, form och språk samt olika värdegrundsfrågor. Flera respondenter har som syfte att använda film i samband med litteraturstudier. Det kan vara att visa film för att illustrera ett litterärt verk, att jämföra den bok som läses med filmatiseringen av densamma eller som komplement till en bok som läses. Ibland används även film istället för att läsa skönlitteratur. En lärare har kommenterat sitt val av syfte med motiveringen: ”Det här kan jag egentligen inte rangordna för rangordningen blir olika beroende på vilken kurs man har”. Läraren menar att syftet beror på vilken kurs man har eftersom kursernas centrala innehåll är så olika. Baserat på respondenternas svar kan också konstateras att film i svenskundervisningen däremot inte syftar till att utveckla elevernas kritiska eller språkliga kompetenser och inte heller deras mediekompetens.

Fråga 8 handlar om hur lärarna arbetar med film i svenskundervisningen. De ombads ge exempel på filmtitlar de gärna arbetar med samt beskriva hur de arbetar med dem. Av de 25 respondenterna har 22 lärare besvarat denna fråga medan tre lärare har valt att avstå från att svara. Resultatet nedan är därför beräknat på 22 svar. Lärarna har givit exempel på 49 filmtitlar, och flera av lärarna har givit fler alternativ på filmer de arbetar med. Av de 49 filmerna är 34 filmer angivna en gång och sju filmer två gånger. De åtta filmtitlar som flest lärare använder har angivits av tre till fem lärare och titlarna är *Den bästa sommaren*, *Frankenstein*, *Hungerspelen*, *Kim Novak badade aldrig i Genesarets sjö*, *Odysseen*, *Ondskan*, *Tristan och Isolde* och *Troja*. Dessa titlar används för att illustrera litterära epoker, som del av ett temaarbete, för analys av filmens form och uppbyggnad samt för att jämföra bok och film. Övriga sätt att arbeta med film i svenskundervisningen åskådliggörs nedan i Figur 5.5 och har kategoriserats under samma rubriker som i fråga 7 för att en analys och jämförelse av svaren ska vara möjliga.

Figur 5.5 Kategorier för hur lärare arbetar med film i svenskundervisningen

Det tre vanligaste sätten att använda film i svenskundervisningen är enligt lärarna som en del av ett temaarbete (86 %), för att illustrera en litterär epok (68 %) och som ett underlag för diskussioner om filmens form och språk (36 %). Om svaren på fråga 8 jämförs med svaren på fråga 7, där syftet med film i undervisningen angavs, är procentsatsen för *Illustrera litterär epok* lika stor som svaren på fråga 8. Då det gäller de övriga två kategorierna syns en skillnad i svaren. I kategorin *Underlag för diskussioner om filmens form och språk* anger nästan hälften så många, 36 %, att de arbetar med film på detta sätt,

jämfört med resultatet på fråga 7 där 64 % anger detta. För kategorin *Del av temaarbete* däremot uppger 86 % av lärarna att de väljer att arbeta tematiskt med film, vilket är nästan dubbelt så mycket som svaren på fråga 7 där 48 % säger detsamma. De filmer lärarna använder mest samt hur de arbetar med dem inom de tre kategorier som har högst svarsfrekvens redovisas i Bilaga 3.

Filmernas användningsområden i svenskundervisningen kan sammanfattas som att ett flertal av filmerna används med flera olika syften. Filmer som används i temaarbeten visas även som underlag för olika diskussioner, för filmanalys samt som underlag för skrivuppgifter. Just kategorin *Förberedelse för skrivuppgift* återfinns inte bland syften i fråga 7 utan har tillkommit utifrån de svar som har givits i fråga 8 och som motsvarar 18 %. Exempel på skrivuppgifter är recension (*Allt eller inget*), jämförande uppsats om skräck då och nu (*En vampyrs bekännelse, Frankenstein*), diskuterande artikel om uppväxtvillkor (*Ondskan*), skrivuppgift om sagans utmärkande drag (*Shrek*) samt reportage (*Troja*). De filmer som används i syfte att illustrera en litterär epok används även som underlag för att jämföra ursprungsberättelsen med filmadaptionen, som underlag för diskussioner om könsroller samt för filmanalys och skrivuppgifter. Återkommande titlar i detta sammanhang är *Frankenstein, Odysseen, Tristan och Isolde* och *Troja*. Dessa filmer är även de som har flest användare bland de tillfrågade lärarna.

Övriga användningsområden är att *Jämföra skönlitteratur och film* samt *Utveckla elevernas språkliga kompetens*, som båda har 14 % i svarsfrekvens. Inom dessa två områden förekommer flest svenskproducerade filmer. Av de 49 filmer som lärarna har givit som exempel är 17 filmer på svenska. Av dessa är två kortfilmer och två tv-program dvs. de är inte spelfilmer. Svenska filmer används mest i temaarbete och som underlag för diskussioner där lärarna har givit exempel på tolv olika titlar: *Tusen gånger starkare, Ciao Bella, Den bästa sommaren, Elixir, En komikers uppväxt, Hata Göteborg, Karl Bertil Jonssons julafton, Kim Novak badade aldrig i Genesarets sjö, Korpen flyger, Ondskan, Patrik 1,5* och *Såsom i himmelen*. Vid epokstudier visas till övervägande del film producerad utanför Sverige. Tre filmer, varav två är svenska, ges som exempel då det gäller att jämföra bok och film: *Tristan och Isolde, Ondskan* och *Kim Novak badade aldrig i Genesarets sjö*.

När det gäller att utveckla elevernas språk används filmer producerade i Sverige och Norden. De områden lärarna arbetar med för att utveckla elevernas språk är dialekter, språksociologi, språkhistoria och grannspråk. Filmer som visas är *Bröllopsfotografen* (dialekter), kortfilmen *Elixir* (språksociologi), tv-programmet *Värsta språket*

(språkhistoria) samt för grannspråk den norska *Varg Veum* och finsk-svenska *Den bästa av mödrar*. Slutligen kan konstateras att fyra kategorier som har med skönlitteratur att göra har fått ett svar vardera: *Illustrera litterärt verk*, *Komplement till skönlitteratur* (som läses), *Ersättning för skönlitteratur* (se filmen istället för att läsa boken) samt *Locka elever att läsa skönlitteratur*. De två kategorierna *Utveckla elevernas mediekompetens* och *Utveckla elevernas kritiska kompetens* har inte fått några svar alls.

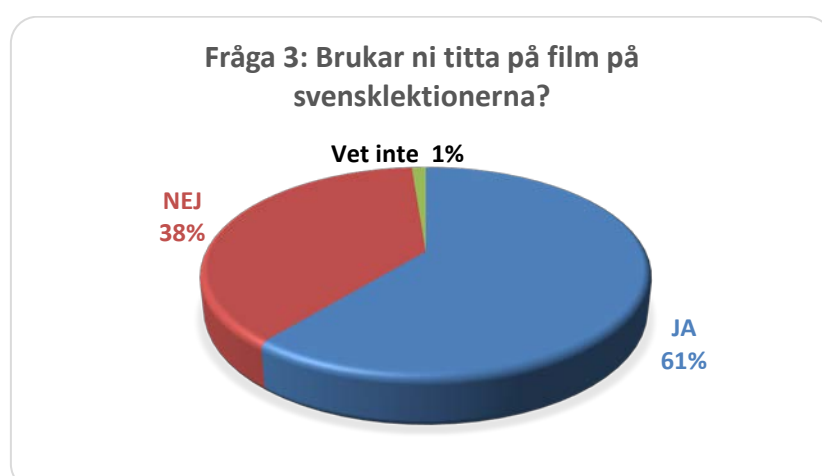
5.2 Elevers syn på användningen av film i svenskundervisningen

5.2.1 Eleverna

I undersökningen deltog 82 elever varav 50 flickor och 32 pojkar, vilket framgår av svaren i enkätens fråga 1 och 2. Eleverna går andra och tredje året på gymnasiet på fem olika gymnasieprogram: Barn- och fritidsprogrammet (BF), Estetiska programmet (ES), Samhällsprogrammet (SA), Teknikprogrammet (TE) och Hantverksprogrammet/Frisör (HVFR). I ES besvarades enkäten endast av 5 elever eftersom resten av klassen var frånvarande.

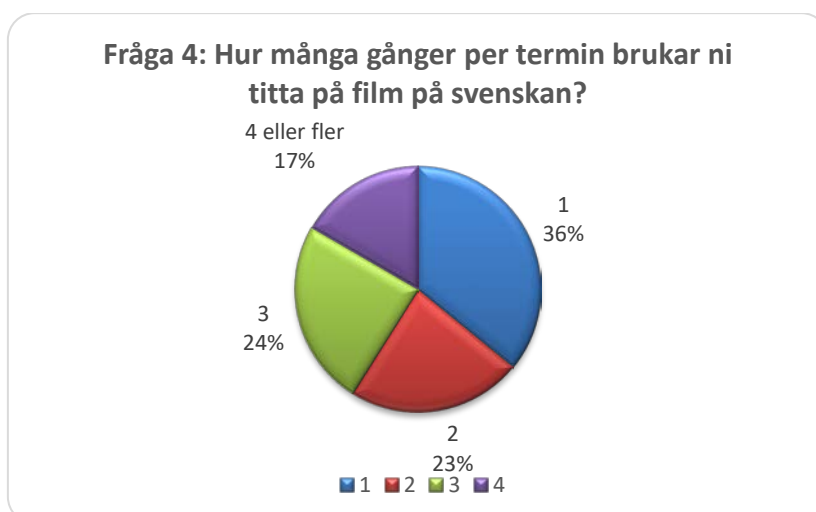
5.2.2 Film på svensklektionerna

En majoritet av eleverna svarar att de brukar titta på film på svensklektionerna (figur 5.2). På programmen BF, ES och HVFR svarar alla elever att de brukar titta på film på svensklektionerna. På SA svarar 42 % ja och 58 % nej medan TE till övervägande del svarar nej, 71 %. Hur mycket film som visas beror på vilken lärare eleverna har och därför varierar svaren.

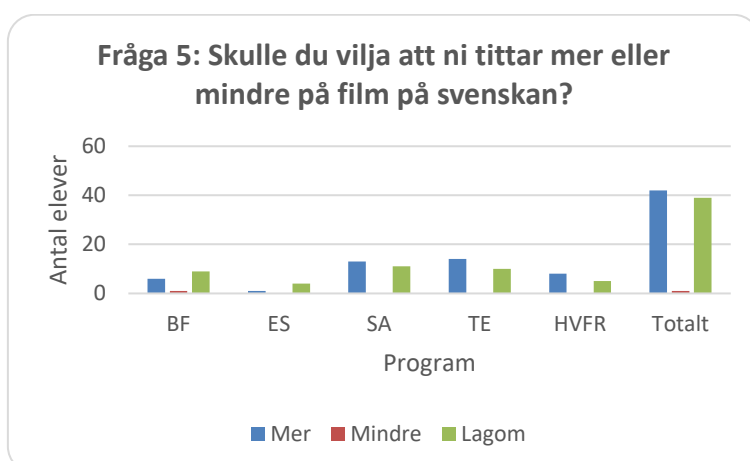
Figur 5.2 Svar på fråga 3 om film brukar visas på svensklektionerna.

Enligt elevernas svar på fråga 4 (figur 5.3) uppger flest elever, 36 %, att film åtminstone visas en gång per termin. De flesta svaren, där film visas en gång, kommer från TE, där 71 % har valt det svarsalternativet. Ingen elev i TE har markerat att film visas 3–4 gånger. Det har däremot elever i de övriga tre programmen gjort där 24 % respektive 17 % svarar att de tittar på film på svenskan tre respektive fyra eller fler gånger per termin.

Figur 5.3 Hur många gånger per termin visas film på svensklektionerna?

På frågan om eleverna vill att det ska visas mer eller mindre film (figur 5.4) är det endast en elev i BF som vill ha mindre filmtittande. För övrigt vill 51 % titta på mer film medan 48 % anser att det är lagom mycket. Elever i SA och TE vill se mer film, vilket är en rimlig önskan eftersom de anser att de dels inte tittar på film, dels att de uppger att de ser en film per termin.

Figur 5.4 Ska film visas mer eller mindre på svensklektionerna?

Fråga 5 var tvådelad och innehöll en öppen fråga där eleverna ombads motivera varför de ville titta mer eller mindre på film. Då svaren analyserades kunde några övergripande områden urskiljas, vilka till exempel innefattar underhållningsvärde,

kunskapsinhämtning, kommunikation och variation i undervisningen. Nedan redovisas elevernas svar, men eftersom några elever gav mer än en motivering stämmer inte den totala procentsatsen. Dock beräknas procenten på det antal elever som vill se mer film i undervisningen, 42 elever, och de som tycker att det är lagom, 39 elever.

<i>Mer film i undervisningen</i>	42 svar = 51 %	%
<i>Förstår och/eller lär sig bättre genom att se</i>	15	35,7 %
<i>Kul, roligt, underhållande</i>	8	19,0 %
<i>Roligare lärande, mer meningsfullt</i>	6	14,2 %
<i>Läraren slipper prata/man slipper höra läraren</i>	4	9,5 %
<i>Lära sig språket</i>	4	9,5 %
<i>Få andra perspektiv</i>	4	9,5 %
<i>Istället för att läsa</i>	4	9,5 %
<i>Istället för att skriva</i>	2	4,76 %
<i>Diskussioner efteråt är givande</i>	2	4,76 %

Tabell 5.1 Motiveringar till varför mer film ska visas på svensklektionerna.

De motiveringar som nästan 70 % av eleverna anger som skäl för att de vill se mer film på svensklektionerna är att film gynnar deras lärande eftersom de upplever att det är lättare att förstå det som ska läras in: ”Lättare sätt att ta till sig information och vara fokuserad” (BF), ”Lär sig mycket av det och förstår epoker lättare med film” (HVFR) och ”Är det intressanta filmer kommer man mer in i ämnet man jobbar med” (TE). Förutom att film är roligt och underhållande, vilket 19 % anger, är film även enligt 14 % en ”roligare inlärningsmetod” (SA) och det ”fångar intresset på ett helt annat sätt” (HVFR) samt att ”man lär sig bättre och får ett bredare perspektiv” (SA). Andra faktorer eleverna tar upp är att film gynnar språket eftersom det t.ex. ”ger ett större vokabulär och man lär sig gamla ord” (TE) och att filmtittande gör att man ”får andra perspektiv” och ”man tänker annorlunda” (SA). Nästan 24 % av eleverna från BF, SA och TE ser dock filmtittande som ett sätt att slippa andra saker i undervisningen. De anger skäl som att man slipper läsa och skriva hela tiden samt att det är skönt att höra något annat än lärarens röst. De elever som här motiverat att de vill se mer film i svenskan har i enkäten markerat att de tittar på film allt från en till fyra gånger eller mer per termin (fråga 4). Med andra ord är det inte endast de elever som upplever att de tittar på få filmer per termin som vill se mer utan det är jämnt fördelat över skalan.

<i>Lagom med film i undervisningen</i>	39 svar = 48 %	%
<i>Lagom antal och blandning av film</i>	12	14,6
<i>För mycket är inte bra (tar tid från annat, svårt att bedöma)</i>	7	8,5
<i>Lär sig inget - bara kul, inte seriöst, inte givande</i>	7	8,5
<i>Syftet otydligt</i>	4	4,9
<i>Bra att koppla läsning och uppgifter till film</i>	2	2,4
<i>Skönt att inte bara läsa</i>	1	1,2

Tabell 5.2 Motiveringar till varför lagom med film visas på svensklektionerna.

Då det gäller de elever som tycker att det visas lagom med film ser däremot fördelningen ut på ett annat sätt. Å ena sidan är 25 elever nöjda med att det visas två till fyra filmer per termin. Å andra sidan är det elva elever, varav tio på TE, som anger att de tycker att det är lagom med en film per termin. De motiveringar som anges av eleverna i TE är att de inte upplever att de lär sig något av det på grund av att filmtittandet tar tid i anspråk från övriga undervisningen, att syftet med uppgifterna till filmerna inte framgår tydligt och att det blir slappt så att man blir passiv. Kontentan av deras motiveringar blir ”För mycket filmer = mindre tid att lära sig på” (TE). Förutom eleverna på TE anser ytterligare åtta elever samma sak, vilket sammantaget utgör 22 % av eleverna. En elev i HVFR menar ”blir det för mycket film och lite arbete blir det ju svårt att bedöma vad man kan”. De elever som är nöjda med antalet filmer och syftet med att visa dem är elever i BF, ES och HVFR, vilka har angivit att tre filmer per termin visas. Motiveringarna från 14,6 % av eleverna kan sammanfattas att det är en ”lagom blandning mellan strikta lärofilmer och lite mer ”roliga” filmer” (BF) eller som en elev i samma klass säger ”Det är lärorikt, uppskattar reflektionerna och utvärderingar efter filmen”. Den enda elev som ville ha mindre filmvisning motiverade det med ”Lär mig inte så mycket av att se på film”.

Eleverna ombads i fråga 6 att ge exempel på en till tre filmer som visats på svensklektionerna, vilka anges i tabell 5.3. De filmer eleverna har angivit är till största del filmatiseringar av klassiska verk som till övervägande del skildrar litterära epoker. Några elever har även angivit filmer som inte är spelfilm utan program som tidigare visats på tv. Dessa är *Hej litteraturen!* (UR Skola) som skildrar olika epoker och även kopplar dem till vår samtid, och *Värsta språket* (SVT Öppet Arkiv), som behandlar språkfrågor i svenska språket.

BF	ES	SA	TE	HVFR
<i>Odysseus</i> <i>Tristan och Isolde</i> <i>Hercules</i>	<i>Tristan och Isolde</i> <i>Frankenstein</i> <i>Oliver Twist</i> <i>Sleepy Hollow</i> <i>Romeo och Julia</i> <i>Accepted</i>	<i>Odysseus (del av)</i> <i>Tristan och Isolde</i> <i>Såsom i himlen</i> <i>Korpen flyger</i> <i>Ondskan</i>	<i>Odysseus</i> <i>Shakespeare in love</i> <i>Troja</i>	<i>Shakespeare in love</i> <i>Frankenstein</i> <i>Oliver Twist</i> <i>Sleepy Hollow</i> <i>Social Network</i>
<i>Hej litteraturen!</i> <i>Värsta språket</i>		<i>Hej litteraturen!</i>		

Tabell 5.3 Fråga 6: Ge exempel på 1–3 filmer du har sett på svenskan.

Filmerna som visas skildrar epokerna antiken (*Odysseus*, *Hercules* och *Troja*), medeltiden (*Tristan och Isolde* och *Korpen flyger*), renässansen (*Shakespeare in love* och *Romeo och Julia*), romantiken (*Sleepy Hollow* och *Frankenstein*), realismen (*Oliver Twist*) samt samtiden (*Accepted*, *Ondskan*, *Social Network* och *Såsom i himlen*).

5.2.3 Varför visas film på svensklektionerna?

Eftersom syftet med frågan ”Varför visas film på svensklektionerna?” var att få syn på variationen i uppfattningar bland eleverna, har svaren analyserats och grupperats i olika kategorier, vilka beskrivs nedan. Eleverna har svarat olika mycket och en övervägande del av dem har angivit flera anledningar till vad de uppfattar som syftet att visa film på svensklektionerna.

<i>Varför visas film på svensklektionerna?</i>	Antal elever	%
<i>Göra undervisningen roligare och få elever intresserade</i>	22	26,8 %
<i>Skildra epoker</i>	18	22,0 %
<i>Koppla till arbetsområde</i>	17	20,7 %
<i>Använda olika sätt att lära ut och in</i>	15	18,3 %
<i>Använda uppgifter kopplat till film</i>	13	15,8 %
<i>Få kunskaper om svenska språket</i>	13	15,8 %
<i>Istället för att läsa bok</i>	13	15,8 %
<i>Variera undervisningen och arbetsätten</i>	13	15,8 %
<i>Som avbrott i vanliga undervisningen</i>	12	14,6 %
<i>Underlätta för läraren</i>	7	8,5 %
<i>Film skildrar litteratur</i>	5	6,1 %

Tabell 5.5 Svar på frågan ”Varför visas film på svensklektionerna?”

För att förtydliga vad elevernas uppfattningar innefattar sammanfattas nedan det som är centralt inom varje kategori.

Göra undervisningen roligare och få elever intresserade: Att titta på film är enligt 26,8% av eleverna ett sätt att göra undervisningen roligare och få eleverna intresserade och motiverade att lära sig. Det eleverna menar är roligare är att de ”lärt sig lättare och på

ett annat sätt” och att film är roligare än att läsa en lång text eller att lyssna på läraren. Några menar även att det är ett roligare sätt att undervisa på och att läraren lättare får med sig eleverna. När det gäller att väcka intresse med hjälp av film menar elever att ”det är ett bra sätt att göra ungdomar intresserade av ämnet” (BF) och att ”det är ett sätt att få eleverna koncentrerade och engagerade på en särskild del i kursen” (SA).

Skildra epoker: Hälften av de 18 elever som har svarat att film används för att skildra epoker går i HVFR. De anser att film är ett bra sätt att ge en inblick i epoken och ”man förstår epoken lättare med hjälp av film” samt att ”man får en bra uppfattning när man får se hur det var under den epoken”.

Koppla till arbetsområde: 20,7 % av eleverna anser att film används för att på något sätt koppla till ett arbetsområde eller tema. Av svaren framgår det att film hjälper dem att ”få en bredare kunskap i det ämne man håller på med” (TE) samt att för att ”underlätta för eleven att få vidare förståelse kring ämnet, som exempelvis Tristan och Isolde, man får en bättre bild av hur det verkligen såg ut på den tiden” (SA). Av svaren framgår att film ibland används för att introducera ett nytt område eller som avslutning på ett tema.

Använda olika sätt att lära ut och in: Genom de svar 18,3 % av eleverna ger kan en viss medvetenhet om att lärande går till på olika sätt skönjas. Förutom att nämna att det är ett enkelt och smidigt sätt att lära ut på menar respondenterna att film är bra ”för att lära sig på ett annat än det vanliga lärandet när läraren står och pratar” och att man lär sig mer ”när man får använda flera sinnen”. Kontentan av elevsvaren kan summeras i följande elevröst: ”För att alla lär sig olika och med hjälp av att använda något som vi själva ofta använder i vardagen gör det lättare för många att förstå mer och framför allt komma ihåg mer, än bara genomgångar och redovisningar.” (ES)

Använda uppgifter kopplat till film: 15,8 % av eleverna tycker att syftet med att titta på film är att man kan arbeta med olika uppgifter som är kopplade till filmen. Flera menar att filmer fungerar som underlag för diskussioner och olika skrivuppgifter som sammanfattning, essä, recension och jämförelse av bok och film: ”Att dessutom få en skrivuppgift eller liknande som handlar om filmen eller temat ger oss en chans till att tänka efter ännu mer” (ES), ”Man ska kunna analysera en film också. Sedan kan filmer vara bra material till tal, essäer och liknande” (SA) och ”Jag tror att det är för att man vill förbereda en större uppgift på ett bättre sätt” (TE).

Få kunskaper om svenska språket: Några elever, 15,8%, nämner att film är ett sätt att se hur svenska språket används i olika sammanhang. De anser att film visas för att de ska lära sig om dialekter att använda nya ord och ”för att visa hur olika språket används på olika sätt i talande form” (TE). Det är i detta sammanhang tv-programmen *Hej litteraturen!* och *Värsta språket* nämns som ett sätt för att få mer förståelse för svenska språket och dess användning.

Istället för att läsa bok: Uppfattningar om att läsning är jobbigt och tråkigt återspeglas i de svar 15,8% av eleverna ger. Svaren återfinns i alla fem klasserna och de flesta menar att det är lättare att förstå en film än att läsa en bok och att ”det är lättare att relatera till karaktärerna i en film än att nöta text i en bok om hur de levde” (SA). Några elever ser dock ett annat syfte än att slippa bokläsning: ”Precis som det ingår att läsa böcker i svenskan bör man titta på film. Man kan tolka och analysera film lika mycket som böcker. Film är bara ett annat uttryckssätt” (SA).

Variera undervisningen och arbetssätten: Variation i undervisningen och sättet att lära ut samt omväxling från det teoretiska är exempel 15,8 % av eleverna ger eller som en elev i BF sammanfattar ”det är varierande och undervisningen blir inte så enformig (monoton) man lär sig alla på olika sätt.”

Som avbrott i vanliga undervisningen: ”Ibland tror jag att det främsta syftet med att visa film kan vara att ge eleverna lite uppehåll i ett enformigt lärande” menar en elev i BF. Totalt 14,6% av eleverna delar hens uppfattning och ord som används för att poängtera detta är *uppehåll, paus, avbrott, koppla av, fylla ut tid, break, slapp lektion* och *”filler”*.

Underlätta för läraren: Sju av eleverna uttrycker att film visas för att på något sätt göra det enkelt för läraren. Å ena sidan uttrycks detta som något negativt, som när en elev i TE uttrycker att syftet med filmvisning inte är motiverande: ”Om läraren inte har någon exakt plan för de närmsta tre lektionerna så kan man köra film och sedan slänga in lite frågor på det. Så film för mig känns som tidsspill mer än en lärorik uppgift.” En elev i BF menar att film visas ”för att läraren vill gå iväg och dricka kaffe.” Å andra sidan framhålls det positiva av ett par elever: ”För att underlätta för läraren genom att någon annan berättar för eleven om olika saker man arbetar med.” (SA) och ”Det kan underlätta för både lärare och elever. Lärarna behöver inte sitta och planera en hel lektion och eleverna behöver inte bara lyssna på lärarens prat hela tiden” (SA).

Film skildrar litteratur: Fem elever i SA och TE kopplar syftet med filmvisning med litteratur de läser i svenskan: ”Det är en form av litteratur och filmer som visas på svenskan har ofta en bok som utgångspunkt” (TE), ”Det kan även vara när man har läst en bok och sedan kollar på filmen för att kunna jämföra och diskutera” (TE) och ”Man får in litteratur på ett annat sätt. Det kan vara lättare att förstå en bok eller text om man får se den i rörelse och bild” (SA).

5.2.4 Vad lär du dig genom att se film på svensklektionerna?

Frågan ”Vad lär du dig genom att se film på svensklektionerna?” syftade till att se hur eleverna uppfattar *vad* de lär sig då film visas. De svar eleverna har givit kan dock delas upp i två delar beroende på vad de faktiskt har besvarat. En tredjedel av eleverna har nämligen angivit i sina svar *att* de lär sig på olika sätt genom att se film, men inte *vad* de lär sig. De motiveringar som ges till *att* de lär sig kan sammanfattas som följer: genom filmtittandet blir det enklare att förstå det man ska lära sig och man får en klarare bild genom att man både får se och höra. Undervisningen blir varierad och eleverna får möjlighet att lära sig på ett annat sätt, vilket i de flesta fall beskrivs som att de slipper läsa sig till kunskapen, vilket en elev i HVFR uttrycker: ”Det blir som sagt lättare att relatera till saker vi lärt oss just för att man lägger filmer på minnet.” Svaren från de elever som har besvarat frågan om *vad* de lär sig av att se film på svensklektionerna har sorterats in under olika kategorier, vilka redogörs för nedan (se tabell 5.6).

<i>Vad lär du dig genom att se film på svensklektionerna?</i>	Antal elever	%
<i>Om epoker</i>	17	20,7 %
<i>Att analysera och se olika perspektiv</i>	13	15,8 %
<i>Om språk</i>	13	15,8 %
<i>Om människors liv</i>	11	13,4 %
<i>Inte så mycket</i>	11	13,4 %
<i>Att diskutera</i>	4	4,9 %

Tabell 5.6 Svar på frågan ”Vad lär du dig genom att se film på svensklektionerna?”

Flest elever, 20,7 %, anser att de lär sig att förstå olika epoker samt hur människor levde under epoken genom att se film: ”då har filmen lärt oss att ser mer hur det var på den tiden” (BF), ”man mer insatt i de olika epokerna och förstår mer hur dom tänkte och betedde sig” (HVFR). En elev lyfter även fram en källkritisk aspekt på detta genom att säga att ”filmerna är inte gjorda för att vara historiskt korrekta utan de vrider på sanningen för att fler ska kolla på dem” (TE).

Enligt 15,8 % av eleverna lär de sig att analysera och få nya och olika perspektiv på saker när de tittar på film. Vad det är för olika perspektiv framgår dock inte av svaren. Då det gäller att analysera är svaren något mer specifika: ”Att analysera filmens innehåll och lära sig förstå att filmen kanske har dolda budskap” (TE) och ”Man lär sig att analysera saker, ord och gester mer kritiskt” (TE) samt ”Jag lär mig analysera olika slags medier” (SA). Lika många elever, 15,8 %, uppger att de lär sig om språk genom filmtittande. Dessa svar är mer specifika och eleverna nämner att de lär sig om hur svenska språket var förr, om dialekter och om hur språket används beroende på kontext: ”man ser hur man kan använda språket och de svenska orden för att få fram det man vill berätta på ett bra och tydligt sätt, beroende på genre och ålder och kön” (BF). Flera elever nämner att de lär sig nya ord och hur de används: ”man lär sig hur man använder ord i rätt sammanhang och man lär sig nya ord och hur man använder dem” (TE) och ”hur språket kan användas på olika sätt för att få till olika effekter” (SA).

Eleverna lär sig inte endast om hur språket användes förr utan även om hur människor levde då och hur människor lever idag. Faktorer som 13,4 % av eleverna nämner är att de lär sig om olika kulturer och miljöer samt hur man ska behandla andra människor, eller som en elev beskriver det: ”Jag upplever att jag lär mig mer om det sociala. Om människor och hur det var att leva under en viss tid eller på en viss plats. Jag får en större inblick i miljön som filmen utspelar sig i och människorna som lever i den” (SA).

Fyra elever nämner att de lär sig att diskutera genom att se film och de upplever att det är diskussionen efter filmen som lär dem något. Vad dessa diskussioner innehåller eller vad de lär sig framgår dock inte av svaren. Elva elever uppger att de inte lär sig mycket eller inget alls av att se film. Åtta av dessa elever går på TE.

6 Diskussion

Syftet med den här studien har varit att undersöka vilken plats och betydelse film har i svenskundervisningen på gymnasiet samt vilka attityder som finns till att använda film bland lärare och elever. Undersökningen har utgått från ett läroplanshistoriskt och ämnesdidaktiskt perspektiv för att blottlägga hur användningen av film kan motiveras i svenskundervisningen samt för att få syn på om lärares syfte med att använda film är avhängigt lärarens ämnesuppfattning. Sammanfattningsvis kan konstateras att attityden till att använda film i svenskundervisningen är förhållandevis positiv bland lärare och

elever och att film har haft en plats, dock inte så framträdande, i kursplanerna för svenska de senaste fyrtio åren.

6.1 Syften med film i svenskundervisningen

Att skapa meningsfulla sammanhang för lärande är varje lärares intention, och olika metoder och didaktiska infallsvinklar används i detta syfte. Ett sätt är att använda film i undervisningen. Enligt Holmberg (1994) och Svedner (1999) skapar film och andra medier möjligheter att fånga ungdomars uppmärksamhet, eftersom det appellerar till deras värld och deras intressen. Det är även den tanken majoriteten av lärarna i undersökningen har då de visar film på svensklektionerna; att fånga elevernas intresse och att använda ett medium eleverna är väl förtrogna med.

Tidigare använde ämnesplanen i svenska begreppet ”det vidgade textbegreppet” för att ge utrymme för användandet av olika typer av text och inte bara skriven text. Dock medförde de otydliga definitionerna vad ”det vidgade textbegreppet” innebar att svenskämnet fick olika innebörd på grund av för stort tolkningsutrymme i skrivelsen (Bergman, 2007). I gällande läroplan har det vidgade textbegreppet tagits bort och istället preciseras vilken typ av text som avses det vill säga ”skönlitteratur och andra typer av texter samt film och andra medier” (Skolverket, 2011, s.160; Skolverket, 2018a). Trots omskrivningen finns det fortfarande tolkningsutrymme, vilket medför att svenskämnet ser olika ut beroende på hur lärare tolkar ämnesplanens innehåll (Englund, 1997).

Enligt Skolverket (2011, s.160) är syftet med att använda både skönlitteratur, andra texter samt film och andra medier att de ska fungera som en källa till självinsikt men även för att skapa förståelse för andra människors ”erfarenheter, livsvillkor, tankar och föreställningsvärldar”. De syften med att använda film i svenskundervisningen lärarna i undersökningen anger överensstämmer väl både med styrdokumentens innehåll och tidigare undersökningar som gjorts av hur film används det vill säga för att illustrera och jämför skönlitterära verk och texter samt litterära epoker, som komplement till och/eller ersättning för litteratur, för att diskutera värdegrundsfrågor eller som grund för ett temaarbete samt ibland som utfyllnad, belöning eller som avslutning på ett arbetsområde (Olin-Scheller, 2006; Bergman, 2007; Lundström, 2007; Knutas, 2008). I denna studie är lärarnas främsta syften att illustrera litterära epoker, att ha underlag för diskussioner med olika fokus samt som en del av temaarbete.

Få lärare uppger att de använder film som utfyllnad eller belöning, men ibland som inledning eller avslutning av ett arbetsområde. Eleverna upplever däremot oftare att film

används för att skapa avbrott i den vanliga undervisningen. Dock visar undersökningen att elevernas uppfattning av syftet med att visa film samstämmer till stor del med lärarnas intentioner. Eleverna nämner syftet som att skildra epoker, del av arbetsområde och att film används som komplement till eller ersättning för att litteraturläsning. Det eleverna upplever är just det som Lundström (2007) påtalar; att det inte längre nödvändigtvis är en skriven text som är det mest effektiva sättet att tillgodogöra sig ett innehåll på. Det flest elever nämner är att syftet med film är att göra undervisningen roligare och få elever intresserade. En annan aspekt elevenkätens svar visar är att 70 % av eleverna tycker att film gynnar deras lärande eftersom det blir lättare att förstå det som ska läras in. Det är en roligare inlärningsmetod enligt eleverna och fångar intresset samt ger fler perspektiv på det filmen illustrerar. Bergman (2007) talar om "alternativa bildningsvägar" och att det är i mötet med olika medier som kunskaper utvecklas och enligt elevsvaren fungerar film väl som en alternativ bildningsväg. Trots det finns det även elever som inte ser meningen med att visa film. De anser att syftet med filmvisandet är otydligt och att de inte lär sig något samt att filmtittandet tar tid från annat. Deras åsikter bekräftar till viss del det som Knutas (2008) menar när han säger att "film har fått en viktig funktion, om än kanske inte på det sätt som pedagogiskt sett är mest givande".

Enligt Shulman (1987) planerar och strukturerar lärare sin undervisning utifrån ämnesdidaktiska kunskaper, kunskap om eleverna samt utifrån ämnesuppfattning. De ämnesdidaktiska kunskaperna innefattar undervisningsinnehåll och ämneskunskaper medan ämnesuppfattningen styrs av lärarens syn på ämnet, skola, elever och inläring. Enligt Shulman måste dessa delar vara integrerade för att undervisningssituationen ska vara optimal. Skolverket (2018c) förklarar att ämnesdidaktiska kunskaper är lärarens förmåga att omsätta sina ämneskunskaper i praktiken i en undervisningssituation. I studien har majoriteten av lärarna svarat att de uppfattar svenskämnet som ett erfarenhetspedagogiskt ämne där man utgår från elevernas erfarenheter och förutsättningar samt att de faktorer som främst styr deras val av innehåll i undervisningen är de nationella styrdokumentet. Det erfarenhetspedagogiska synsättets nyckelord är funktionalisering, sammanhang och kunskapssökande arbete med mål att utveckla elevernas sociala och historiska förståelse (Malmgren, 1996; Bergman, 2007). Varje lärare har frihet att själv bestämma fokus i undervisningen gällande innehåll och metod, det vill säga skapa sin egen ämnesprofil utifrån synsätt (Svedner, 1999).

Lärarna i studien ombads rangordna vilka ambitioner de ansågs vara viktigast i svenskundervisningen. De sju ambitionerna är Svedners (1999) beskrivning av

ämneskonstruktioner, vilka lärarna kan kombinera på olika sätt. De ambitioner som fick högst svarsfrekvens var färdighetsambitionen, medvetenhetsambitionen och kunskapsambitionen. Dessa tre ambitioner poängterar utveckling av språkförmåga och språkfärdigheter, utveckling av allmän livskunskap och kritisk attityd samt förmedling av kunskaper om språk och litteratur, vilket även återspeglas i de syften lärarna har med att använda film i undervisningen. Dock motsägs dessa val delvis av den erfarenhetspedagogiska åsikt lärarna uttrycker, där fokus i svenskundervisningen till större del utgår från elevernas erfarenheter och förutsättningar än att ämnet baseras på språkfärdigheter eller att förmedla kulturarv och bildning.

För att skapa meningsfullhet behöver lärare både välja innehåll och samtidigt ta beakta i vilken kontext innehållet presenteras (Englund, 1997). Genom att välja att presentera en litterär epok i form av en spelfilm skapas meningsfullhet, eftersom läraren utgår från elevintresset för medier och även håller sig inom ramarna för vad ämnesplanen föreskriver. Enligt studiens resultat är det främst styrdokumentet som styr lärarnas val av innehåll i undervisningen samtidigt som det erfarenhetspedagogiska synsättet medför att elevernas intressen tas i beaktande. Precis som Svedner (1999) poängterar används film på samma sätt som litteratur i undervisningen för att illustrera och jämföra skönlitterära verk och epoker. Av lärarnas svar framgår att film används för att motivera elevernas läsande då det ofta finns en koppling mellan film och litteratur. Likaså talar Olin-Scheller (2006, s.237) om betydelsen av att ”utveckla elevernas förmåga att tolka, aktivt ta del av och kritiskt förhålla sig till berättelser bestående av såväl typografisk text, som ljud och bilder”. Lärarna i studien uttrycker samma sak genom kommentarer som menar att film ”fångar elevernas intresse och bra filminnehåll kan bidra till intressanta och givande diskussioner” samt att film används för att ”nä variation och se innehåll från olika perspektiv”. Enligt *Gy2011* har film ”en given plats i svenskämnet” (Skolverket, 2018a). Av resultatet drar jag slutsatsen att lärarnas syfte med att använda film väl överensstämmer med deras utgångspunkt i ämnesuppfattning, ämnesambition och styrdokument.

6.2 Att utveckla kompetenser genom film

Ett av skolans uppdrag är att ansvara för att elever utvecklas till ansvarskännande vuxna med olika kompetenser för att fungera som samhällsmedborgare (Skolverket, 2018d). För att vara litterat och fungera i ett modernt mediesamhälle på 2000-talet krävs bland annat språklig, kritisk och medial kompetens. Ämnesplanen för svenska poängterar att eleverna

genom undervisningen ska ges ”förutsättningar att utveckla sin förmåga att orientera sig, läsa, sova och kommunicera i en vidgad digital textvärld med interaktiva och föränderliga texter” (Skolverket, 2018a). Film är ett medium som kan hjälpa till att utveckla dessa tre kompetenser samtidigt som film är betydelsefullt under ungdomstiden eftersom ”medierna har en *förmedlande funktion* mellan olika världar i ett alltmer fragmentiserat samhälle” (Holmberg, 1994, s.46). Ungdomar behöver enligt Holmberg se världen genom de skildringar av olika livssituationer och kulturyttringar som film erbjuder. Av studiens resultat framgår inte att film används av lärare för att utveckla dessa tre kompetenser. Endast fem av lärarna har som syfte att utveckla kompetenserna med hjälp av film, vilket enkäten visar. Totalt 14 % av lärarna arbetar använder film för att utveckla elevernas språkliga kompetens, medan ingen lärare använder film för att utveckla elevernas kritiska eller mediala kompetens, vilket diskuteras närmare nedan.

Språklig kompetens, *literacy*, innefattar skriv- och läskunnighet men även att kunna läsa, förstå och tolka film och andra medier (Thavenius, 1999b). De filmer lärarna använder för att utveckla den språkliga kompetensen är filmer som innehåller exempel på språksociologi, språkhistoria och nordiska språk. Med tanke på att det är undervisning i svenskämnet är det förhållandevis få svenska filmer som används då endast 17 av 49 titlar är svenska. Elevsvaren visar dock att cirka 16 % av eleverna anser att de lär sig om språk genom filmtittande. Eleverna nämner att de lär sig om hur svenska språket var förr, om dialekter och hur språket används beroende på kontext samt att de lär sig nya ord. Eftersom ingen lärare har tagit upp detta då de besvarat enkäten väcks frågan om eleverna blir uppmärksammade på hur språket används av läraren eller om de själva tycker att språket är en viktig del av filmtittandet.

Ingen lärare har heller uppgett att film används i syfte att utveckla den språkliga kompetensen när det gäller att ’läsa’ film. Holmberg (1994) menar att läsa film kräver en annat typ av språk än det verbala språket och att filmens språk ”öppnar för olika sätt att använda respektive medium” (s. 50). Givetvis är språkutveckling inom ovan nämnda områden också viktig, men för att utveckla elevernas förmåga att läsa och tolka mediala språk krävs andra infallsvinklar. Liknande förhållanden gäller den kritiska kompetensen, *critical literacy*, och mediekompetensen, *media literacy*. Bergman (2007) påtalar att den kritiska kompetensen är av största vikt i vårt mediala samhälle och att kunna hantera det informationsflödet på ett kritiskt sätt kräver att undervisningen ger eleverna verktyg för detta. Olin-Scheller (2006) jämför litteratur med film enligt det vidgade textbegreppet och poängterar att målsättningen med förmågan till *critical literacy* är att

”litteraturundervisningen ska utveckla eleverna mot självständiga och kritiska medborgare” (s.27). Mediekompetensen binder ihop den språkliga kompetensen och den kritiska kompetensen, eftersom dess utgångspunkt är förmågan att kunna läsa, skriva och tolka medietexter, vilket även inkluderar film (Frechette, 2002; Olin-Scheller, 2006).

Frechette (2002) beskriver tre olika typer av mediekompetenser vilka tränar analytisk förmåga, variabler i budskapets innehåll samt hur olika typer av kommunikationsvägar påverkar mottagaren. Genom att använda dessa tre typer av mediekompetenser kan läraren hjälpa sina elever att bli kritiska konsumenter som lär både om medier och genom medier. Elevernas svar på vad de lär sig genom att se film visar att ungefär en femtedel av dem tycker att de lär sig att analysera och se olika perspektiv. I tre av svaren framkommer att de lär sig ”analysera filmens innehåll och lär sig förstå att filmen kanske har dolda budskap”, ”Jag lär mig analysera olika slags medier” samt ”Man lär sig att analysera saker, ord och gester mer kritiskt”. Genom dessa svar uttrycker de att de tre kompetenserna förekommer i undervisningen om än mycket sparsamt.

6.3 Didaktiska aspekter av film i svenskundervisningen

Då de didaktiska aspekterna tangerar frågeställningarna diskuteras de närmare i detta avsnitt. Som tidigare konstaterats utgår lärare från sin ämnesuppfattning och styrdokumentet i sin planering av undervisningen. Förutom det spelar ämnesdidaktiken en roll och Shulman (1987) talar om ämnesdidaktiken som tredelad; undervisningsinnehåll, ämneskunskaper och syntaktiska kunskaper. Av resultatet i denna undersökning drar jag en försiktig slutsats att det verkar finnas en brist i de syntaktiska kunskaperna hos lärare dvs. kunskaper som är ”knutna till de forskningsmetoder som skaffar fram nya kunskaper och insikter inom ämnet” (Ibid., s.231). Denna slutsats baserar jag på att svaren visar att lärarna inte undervisar om kompetenserna, vilket kan bero på att kunskaper inom området saknas. Knutas (2008) påtalar att det ofta finns en brist på pedagogiska diskussioner och fortbildning inom ämnet. För att kunna undervisa om och utveckla elevers språkliga kompetens då det gäller det mediala språket krävs att lärare har didaktiska kunskaper om hur man gör detta. Samma sak påtalar Englund (1997) då han menar att den didaktiska kompetensen sträcker sig bortom de traditionellt ämnesmetodiska kunskaperna. Om film ska kunna fungera som ett didaktiskt verktyg när det gäller att utveckla de tre kompetenserna behöver lärare få mer utbildning och fortbildning i filmvetenskap, filmdidaktik och filmens språk och form. Det är en sak att visa film och diskutera uppenbara ämnen som filmen skildrar och en annan sak att

analysera hur filmskaparen har valt att berätta och vilka underliggande budskap som kan finnas. Frechettes (2002) beskrivning av vad mediekompetens innefattar är en möjlig utgångspunkt för att utveckla svenskämnetns didaktik när det gäller att lära elever både om medier och genom medier. Syftet med att film ska användas i svenskundervisningen är kopplade till de nya krav på litteracitet som dagens mediala samhälle ställer. Elever på 2000-talet behöver utrustas med de kompetenser som krävs för att bli medvetna och kritiska medieanvändare. Film är ett verktyg som stimulerar utvecklingen av dessa kompetenser, och svenskundervisningen är det forum där elever utrustas att bli litterata. Filmen har därför en given plats och en viktig betydelse i svenskundervisningen.

6.4 Vidare forskning

Attityden till film i svenskundervisningen är positiv både bland lärare och elever i den här studien. Film har haft en plats i styrdokumentet under lång tid och det känns än mer aktuellt att uppmärksamma filmens betydelse i undervisningssammanhang i det mediasamhälle som nu råder. Denna studie har fokuserat på hur lärare och elever ser på filmens betydelse i undervisningen. Syftet med filmanvändandet framgår, men jag upplever att det finns stor utvecklingspotential inom det ämnesdidaktiska området eftersom studierna från 2006–2008 visar samma resultat som denna studie gällande lärares syfte med att använda film i undervisningen. Den här studiens frågeställningar har heller inte täckt in alla områden som finns när det gäller användandet av film. Fortsatt forskning kan exempelvis göras då det gäller film i svenskundervisningen och följande idéer vill jag bidra med här:

- En ingående studie av lärares ämnesuppfattning och hur den påverkar svenskundervisningens innehåll och form
- En filmdidaktisk studie av funktionaliteten i filmvalen
- En studie av elever som inte ser någon meningsfullhet i filmvisning och orsaker till det
- Betydelsen av digital kompetens inom alla typer av media och film

Referenser

- Bergman, L. (2007). *Gymnasieskolans svenskämne: en studie av svenskundervisningen i fyra gymnasieklasser*. Malmö: Malmö högskola, Lärarutbildningen.
- Einarsson, J. (2000). *Barns språk i klassamhälle*. [www dok]
www.studentlitteratur.se/barnssprakligadagar
- Englund, T. (1997). Undervisning som meningserbjudande. I: Uljens, M. (red.). (1997). *Didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Frechette, J.D. (2002). *Developing Media Literacy in Cyberspace: Pedagogy and Critical Learning for the Twenty-First Century Classroom*. Greenwood Press.
- Guðmundsdóttir, S., Reinertsen, A. & Nordtømme, N. P. (1997). Eidsvoll 1814 – en fallstudie i historieundervisning. I: Uljens, M. (red.). 1997. *Didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, O. (1994). *Ungdom och media. Om reception av fiktion på bio och i TV*. Lund: Studentlitteratur.
- Knutas, E. (2008). *Mellan retorik och praktik: en ämnesdidaktisk och läroplansteoretisk studie av svenskämnena och fyra gymnasielärares svenskundervisning efter gymnasiereformen 1994*. Umeå: Umeå universitet.
- Kroksmark, T. (2007). Fenomenografisk didaktik – en didaktisk möjlighet. *Didaktisk Tidskrift* Vol. 17, No 2–3, 1–50.
- Larsson, S. (1986). *Kvalitativ analys – exemplet fenomenografi*. Lund: Studentlitteratur.
- Lundström, S. (2007). *Textens väg: om förutsättningar för texturval i gymnasieskolans svenskundervisning*. Umeå: Institutionen för litteraturvetenskap och nordiska språk, Umeå universitet.
- Malmgren, G. (1999). Svenskämnetns identitetskriser – moderniseringar och motstånd. I: Thavenius, J. (red.). (1999). *Svenskämnetns historia*. Lund: Studentlitteratur.
- Malmgren, L-G. (1996). *Svenskundervisningen i grundskolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Nationalencyklopedin, spelfilm.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/spelfilm> [hämtad 2018-02-07]
- Olin-Scheller, C. (2006). *Mellan Dante och Big Brother: en studie om gymnasieelevers textvärldar*. Karlstad: Estetisk-filosofiska fakulteten, Litteraturvetenskap, Karlstads universitet.
- Shulman, L.S. (1987). Knowledge and Teaching: Foundations of the New Reform. *Harvard Educational Review*. 57 (1), 1–22.
- Skolverket. (2010/11). *Gymnasial utbildning. Svenska*.
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=1011&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId> [hämtat 2011-03-20]
- Skolverket. (2011). *Läroplan, examensmål och gymnasiegemensamma ämnen för gymnasieskola 2011*. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2018a). *Om ämnet Svenska*.
https://www.skolverket.se/download/18.6011fe501629fd150a28955/1530188053466/Kommentarmaterial_gymnasieskolan_svenska.pdf [hämtat 2018-08-18]
- Skolverket. (2018b) *Skolans digitalisering*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/resurser-for-larande/itiskolan> [hämtat 2018-02-12]
- Skolverket. (2018c) *Lärarnas ämnesdidaktiska kunskaper*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/forskning/amnen-omraden/no-amnen/tema-naturvetenskap/lararnasamnesdidaktiska-kunskaper-1.168770> [hämtat 2018-02-25]
- Skolverket (2018d). *Läroplan – Gymnasieskolan*.
https://www.skolverket.se/polopoly_fs/1.266015!/Laroplan_gymnasieskolan.pdf

- [hämtat 2018-03-03]
- Skolöverstyrelsen. (1982). *Supplement 80*. Stockholm: Liber Utbildningsförlaget.
- Svedner, P O. (1999). *Svenskämnet & svenskundervisningen*. Uppsala: Kunskapsföretaget.
- SVT Öppet Arkiv. *Värsta språket*.
<https://www.oppetarkiv.se/etikett/titel/V%C3%A4rsta%20spr%C3%A5ket/> [hämtat 2018-03-02]
- Thavenius, J. (1999a). Inledning. I: Thavenius, J. (red.). (1999). *Svenskämnets historia*. Lund: Studentlitteratur.
- Thavenius, J. (1999b). Skriftkultur och mediekultur. I: Thavenius, J. (red.). (1999). *Svenskämnets historia*. Lund: Studentlitteratur.
- Trost, J. (2007). *Enkätboken*. Lund: Studentlitteratur.
- UR Skola. *Hej litteraturen!* <https://ur.skola.se/Produkter/158018-Hej-litteraturen/Visa-alla> [hämtat 2018-03-02]
- Vetenskapsrådet (2006). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Hämtad 2013-02-17 från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Bilaga 1 Lärarenkät

Undersökning om användandet av film i svenskundervisningen

Syfte med enkäten

Denna enkät syftar till att undersöka svensklärares attityd och skäl till att använda film i svenskundervisningen.

Frågorna behandlar även lärarens ämnessyn.

Enkätsvaren ska användas för att dra eventuella slutsatser om huruvida ämnessyn och användandet av film har något samband.

1. Markera de alternativ som passar in på dig.

Kvinna

Man

Undervisar på grundskolan

Undervisar på gymnasiet

Vilket år tog du din lärarexamen?

2. Vilken är din huvudsakliga uppfattning om svenskämnet?

Kategorierna är baserade på litteraturvetaren L-G Malmgrens indelning av svenskämnet i tre huvudsakliga ämnesuppfattningar (Svenskundervisningen i grundskolan, 1996) och definitionerna är hämtade från Lotta Bergman (Gymnasieskolans svenskämne, 2007).

Svenska som	Svenska som	Svenska som
färdighetsämne:	litteraturhistoriskt bildningsämne:	erfarenhetspedagogiskt ämne:
"Färdighetsämnet är framförallt ett språkämne med fokus på språket som system där undervisningen är inriktad på träning av basfärdigheter. Ämnet splittras upp i olika moment där innehållet har sekundär betydelse. Litteraturläsningen är skild från färdighetsträningen och får litet utrymme."	"I det litteraturhistoriska bildningsämnet är ämnets centrala uppgift att behandla ett urval texter och författare som anses speciellt värdefulla att överföra kunskaper om till nästa generation. Ämnets uppgift är att förmedla ett kulturarv som kan tjäna som gemensam kulturell referensram. I denna konception har kunskaper om språket i form av t.ex. grammatik och språkhistoria också sin givna plats."	"Det erfarenhetspedagogiska svenskämnet utgår från elevernas erfarenheter och förutsättningar och eftersträvar äkta kommunikativa sammanhang. Nyckelord är funktionalisering, sammanhang och kunskapssökande arbete och ett viktigt mål är att utveckla elevernas sociala och historiska förståelse. Litteraturen ses som en källa till kunskap om mänskliga erfarenheter."

Kommentar (valfritt):

3. Per Olov Svedner har i Svenskämnet och svenskundervisningen (1999, s 16-17) beskrivit svenskämnet i ett antal ambitioner som svensklärare kan kombinera på olika sätt.

Rangordna ambitionerna från 1-7 där 1,2,3 är viktigast för dig.

(Observera att svarsalternativen kommer att byta plats till den ordning du rankar dem.)

Attitydambitionen: utveckling av en positiv attityd till och intresse för innehållet i svenskämnet, speciellt litteratur och språk.

Bildningsambitionen: förmedling av en kulturtradition, ansvar och försvar för estetiska och kulturella värden.

Färdighetsambitionen: utveckling av en allmän språkförmåga och specifika språkfärdigheter.

Ideologiambitionen: ideologisk och allmänt etisk påverkan t.ex. fostran till demokrati och jämställdhet.

Kreativitetsambitionen: utveckling av elevernas skapande språkliga förmåga i olika avseenden.

Kunskapsambitionen: förmedling av kunskaper om språk och litteratur.

Medvetenhetsambitionen: utveckling av en allmän "livskunskap" och medvetenhet i synen på verkligheten, även kritisk attityd.

4. Vad styr ditt val av innehåll i svenskundervisningen?

Ange hur viktiga följande faktorer är då du planerar din undervisning, där 1 är minst viktig och 5 är viktigast.

	1 Mindre viktig	2	3	4	5 Mycket viktig
Kursmål					
Kursens centrala innehåll					
Kunskapskrav					
Tillgång till läromedel					
Läromedlets innehåll					
Ämnestraditioner på skolan					
Tillgång till skönlitteratur					
Skönlitteraturens innehåll					
Elevintresse					
Eget ämnesintresse					
Egna ämneskunskaper					
Färdigheter som måste tränas					
Tillgång till film					
Filmens innehåll					
Temaarbete					
Förmedla kulturarv					
Populärkultur					
Förmedla bildning					
IT-baserat					

5. Vilken är din inställning till att använda film i svenskundervisningen?

Positivt inställd

Negativt inställd

Varken eller

Motivera ditt svar:

6. Hur många gånger per termin visar du film på svensklektionerna?

Aldrig

1

2

3

4 eller fler

Kommentar (valfritt):

7. Vilket är ditt syfte med att använda film i svenskundervisningen?

Kryssa för de fem (5) viktigaste syftena för ditt användande av film.

Illustrera litterär epok

Illustrera litterärt verk

Jämföra skönlitteratur och film

Utveckla elevernas språkliga kompetens

Komplement till skönlitteratur (som läses)

Ersättning för skönlitteratur (se filmen istället för att läsa boken)

Locka elever att läsa skönlitteratur

Underlag för diskussion av värdegrundsfrågor

Underlag för diskussion om filmens budskap

Underlag för diskussion om filmens form och/eller språk

Utveckla elevernas mediekompetens

Del av temaarbete

Utveckla elevernas kritiska kompetens

Jag använder inte film i svenskundervisningen (motivera varför i rutan nedan).

Annat:

8. Hur arbetar du med film i svenskundervisningen?

Ge exempel på filmtitlar du gärna arbetar med samt kortfattat hur du arbetar med dem.

Bilaga 2 Elevenkät

Elevers syn på användningen av film i svenskundervisningen

Välj ett alternativ på varje fråga:

1. Jag är flicka pojke
2. Jag går på _____programmet
3. Brukar ni titta på film på svensklektionerna? Ja Nej Vet inte
4. Hur många gånger per termin brukar ni titta på film på svenskan?
 1 2 3 4 eller fler
5. Skulle du vilja att ni tittar mer eller mindre på film på svenskan?
 Mer Mindre Det är lagom som det är
Varför?

---

6. Ge exempel på 1-3 filmer du har sett på svenskan:

Förklara med egna ord vad du tror. Skriv så mycket som möjligt.

- **Varför visas film på svensklektionerna?**

- **Vad lär du dig genom att se film på svensklektionerna?**

Har du något annat du vill tillägga om att använda film i svenskundervisningen?

Bilaga 3 Sammanställning av filmtitlar och deras användningsområde i undervisningen

Del av temaarbete

Tema	Filmtitlar som används	Uppgift
Genus och jämställdhet	<i>Billy Elliot</i> <i>Tusen gånger starkare</i> <i>Ciao Bella</i>	
Miljö	<i>Day after Tomorrow</i>	
Uppväxtvillkor	<i>Den bästa sommaren</i> <i>En komikers uppväxt</i> <i>Ondskan</i>	Filmanalys av olika motiv Skriva diskuterande artikel Filmanalys; Jämföra bok och film; Skriv diskuterande artikel
Kulturmöten	<i>En blomma i Afrikas öken</i> <i>Flyga drake</i> <i>Gran Torino</i>	Diskutera värdegrund - könsstympling
”Makten över ditt öde”	<i>Flyga drake</i> <i>Sarahs nycklar</i> <i>Schindlers list</i> <i>Shoah</i>	
Skräck	<i>En vampyrs bekännelse</i> <i>Frankenstein</i>	Skriva jämförande uppsats
Framtida samhället	<i>Hungerspelen</i>	Filmanalys av budskap; Inspirera till läsande
Sagor och myter	<i>Shrek</i>	
Kärlek	<i>Såsom i himmelen</i>	Diskussion om utanförskap och olika motiv
Argumentation	<i>The Great Debaters</i>	
Fantasy	<i>Twilight</i>	

Illustrera litterär epok

Litterär epok	Filmtitlar som används	Övrig användning
	<i>Hej litteraturen!</i>	Används som introduktion till litterära epoker
Antiken	<i>Odysséen</i> <i>Troja</i>	Filmanalys; Återberätta litterärt verk Jämföra originalepos och filmadaption; Skrivuppgift reportage; Återberätta litterärt verk
Medeltiden	<i>Korpen flyger</i> <i>Tristan och Isolde</i>	Berättarteknik; Isländska sagan

		Jämföra bok och film; Diskussion om hjälte, kvinnans roll
Renässansen	<i>Romeo och Julia</i> <i>Shakespeare in Love</i> <i>Som ni behagar</i>	
Upplysningen	<i>A Royal Affair</i> <i>Gullivers resor</i>	
Romantiken	<i>En vampyrs beännelse</i> <i>Frankenstein</i> <i>Sleepy Hollow</i>	Alla filmerna: Tema skräck samt skriva jämförande uppsats om skräck då och nu
Realismen	<i>Oliver Twist</i>	
Modernismen	<i>Midnatt i Paris</i> <i>Timmarna</i>	

Diskussionsunderlag

Diskussionstema	Filmtitlar som används	Diskussionens fokus
Filmens budskap	<i>Hungerspelen</i> <i>Karl Bertil Jonssons julafton</i> <i>Patrik 1,5</i> <i>Såsom i himmelen</i>	tema och motiv karaktärer, tidsmarkörer, budskap, homosexualitet, adoption utanförskap
Filmens form/språk	<i>Fish Tank</i> <i>Korpen flyger</i> <i>Kim Novak badade aldrig i Genesarets sjö</i> <i>Nyckeln till frihet</i> <i>Oh Brother, where art Thou? Ondskan</i> <i>Troja</i>	uppbyggnad, symbolik, samhällsfrågor berättarteknik berättarteknik dramaturgi filmanalys filmanalys skillnader mellan originalepos och adaptionen
Värdegrund	<i>Elixir</i> <i>Hata Göteborg</i> <i>Tusen gånger starkare</i> <i>En blomma i Afrikas öken</i>	fördomar könsroller könsstympling